

Barns erstatningsansvar

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 617

Leveringsfrist: 25.11.2010

(* regelverk for masteroppgave på:

www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR5030/reglement/vedlegg_emnebeskrivelse_masteroppgaver_JUR5030_5060.html)

Til sammen 15 335

18.03.2011

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Oppgavens tema og problemstilling	1
1.2	Avgrensning av oppgaven	1
1.3	Rettskiler	2
1.4	Den videre fremstilling	2
2	EN KORT INNFORING I ERSTATNINGSRETTEN	3
2.1	Vilkår for erstatning etter norsk rett	3
2.1.1	Skade eller tap	3
2.1.2	Ansvarsgrunnlag	5
2.1.3	Adekvat årsakssammenheng	6
2.2	Nærmere om culpaansvaret	7
3	BARNES ERSTATNINGSANSVAR	10
3.1	Historisk utvikling av barns erstatningsansvar	10
3.1.1	Nærmere om Lov om den alminnelige borgelige Straffelovs Ikrafttræden §22	11
3.1.2	Lov om skadeserstatning i visse forhold	13
3.1.3	Anvendelse av skadeserstatningsloven § 1-1	14
3.2	Skyldkrav	14
3.2.1	Hensyn til barnets alder og utvikling ved aktsomhetsvurderingen	15
3.2.2	Forsett	16
3.2.3	Uaktsomhet	18
3.2.3.1	Grov utaktsomhet	20
3.3	Rimelighetsvurdering	23
3.3.1	Hensyn til alder	24
3.3.2	Hensyn til utvikling	25
3.3.3	Hensyn til utvist atferd	27
3.3.4	Hensyn til økonomisk evne	27
3.3.5	"Forholdene ellers"	29

3.3.6 Lemping av erstatningsansvar i samsvar med skl. § 1-1	33
3.4 Adekvat årsakssammenheng	34
3.5 Kort om barns medvirkning	36
3.6 Sammenligning med svensk og dansk rett	37
3.6.1 Generelt om barns erstatningsansvar etter svensk rett	37
3.6.1.1 Nærmere om 2 kap 4 § SkL	37
3.6.1.2 Skyldansvar for barn og ungdom	38
3.6.1.3 Lemping av erstatningsansvar for barn og ungdom	40
3.6.2 Generelt om barns erstatningsansvar etter dansk rett	41
3.6.2.1 Nærmere om EAL § 24 a	42
3.6.2.2 Aldersgrenser trukket opp i rettspraksis	45
3.6.2.3 Lempingsvurderingen i henhold til EAL § 24 a, 2. pkt	46
3.6.2.4 Adekvat årsakssammenheng i relasjon til barns erstatningsansvar	48
3.6.3 Avsluttende bemerkninger vedrørende svensk og dansk rett	49
4 AVSLUTNING	51
5 LITTERATURLISTE	52

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Temaet for denne avhandlingen er barns erstatningsansvar. Barns erstatningsansvar reguleres av Lov om skadeserstatning av 1969 § 1-1 (heretter skl.)

”Barn og ungdom under 18 år plikter å erstatte skade som de volder forsettlig eller uaktsomt, for så vidt det finnes rimelig under hensyn til alder, utvikling, utvist adferd, økonomisk evne og forholdene ellers.”

Jeg ønsker i denne oppgaven og gi en helhetlig fremstilling av hva som skal til for at barn kan bli ansvarlig for sine skadevoldende handlinger, i hvilken grad de vil bli ansvarlig samt spørsmålet om den skadelidtes medvirkning i de tilfeller der barn skader hverandre.

For å gi en oversikt over dette vil jeg ta utgangspunkt i skl. § 1-1 og i henhold til denne vil jeg ta for meg de ulike vilkårene som må være oppfylt for at et barn kan bli erstatningsansvarlig samt i hvilken grad de vil være erstatningsansvarlig.

1.2 Avgrensning av oppgaven

Det begrenses i denne fremstilling mot foreldrenes ansvar for barns skadevoldende handlinger.

Foreldre plikter til å erstatte skader voldt av barn og ungdom under 18 år dersom barnet har hatt manglende tilsyn eller foreldrene på annen måte ikke har gjort det som kreves av dem for å hindre skadeforvoldelse. Dette ansvaret er lovfestet i skl. § 1-2.

Jeg har valgt å holde dette utenfor oppgaven, da det er barnets eget erstatningsansvar jeg ønsket å gi en helhetlig fremstilling av.

1.3 Rettskilder

Jeg vil i denne fremstillingen benytte meg av tradisjonell juridisk metode.

Utgangspunktet vil være skl. § 1-1. For å kartlegge hvordan denne hjemmelen skal forstås i praksis vil jeg benytte meg av lovens forarbeider, rettspraksis, juridisk litteratur samt reelle hensyn.

I tillegg til dette vil jeg ta utgangspunkt i de ulovfestede erstatningsrettslige prinsipper.

1.4 Den videre fremstillingen

Oppgaven vil bestå av to deler, en generell og en spesiell del.

I den første delen vil jeg gi en oversikt over de generelle erstatningsrettslige regler og prinsipper vi finner i norsk rett. Disse reglene og prinsippene ligger til grunn for forståelsen og fortolkningen av barns erstatningsansvar i skl. § 1-1.

I del to vil jeg gå nærmere inn på oppgavens hovedtema ”barns erstatningsansvar” Jeg vil ta for meg utviklingen av barns erstatningsansvar, samt forsøke å gi et overblikk over den gjeldende rettsstilstand på dette området i dag. Jeg vil også ta for meg vilkårene i hjemmelen som regulerer erstatning for barn og unge under 18 år, samt gi en fremstilling av barns medvirkningsansvar. Til slutt vil jeg gi en fremstilling av rettsstilstanden i våre naboland, Sverige og Danmark. I tillegg vil jeg trekke opp noen linjer mellom rettsstilstanden i Norge, Sverige og Danmark.

2 En kort innføring i erstatningsretten

2.1 Vilkår for erstatning etter norsk rett

Hovedvilkårene for erstatning i norsk rett er ikke lovfestet, men fremgår av langvarig rettspraksis og juridisk teori. Selv om hovedprinsippene for erstatning ikke er lovfestet er det noen særlige forhold som er nedfelt i Lov om skadeserstatning av 13 juni 1969 nr 26.

For at det skal foreligge et erstatningsansvar er det tre kumulative vilkår som må være oppfylt. Det må først foreligge en skade eller et tap. Videre må det være et ansvarsgrunnlag og til slutt må det foreligge en påregnelig årsakssammenheng mellom den skadevoldende handling og den skade eller tap skadelidte ble påført.

2.1.1 Skade eller tap

Skadebegrepet deles i erstatningsretten inn i tre kategorier. Den første kategorien er skade på person. Et eksempel på en slik personskade er når en skadevolder slår til en person på gaten, slik at vedkommende knekker den ene fortannen. Den neste kategorien av skader er skader på ting. Det typiske eksempel her vil være rene hærverksskader. En person drar nøkkelen langs siden på en tilfeldig parkert bil eller kaster en annens mobiltelefon i havet. Den siste kategorien er rene formuesskader. Med en formuesskade menes et økonomisk tap som ikke er en følge av skade på person eller ting.

Det som er gjennomgående for alle disse tre kategoriene er at skaden eller tapet må påføre skadelidte et økonomisk tap. Dersom skaden ikke kan verdsettes i penger vil skadevolder i utgangspunktet ikke bli erstatningsansvarlig etter norsk rett.

Til dette finnes det to unntak. Det ene er erstatning som blir tilkjent skadelidte som har fått en ”varig og betydelig skade av medisinsk art” jfr. skl. § 3-2. For å få tilkjent slik mænerstatning må tre kumulative vilkår oppfylles.

Skaden må være av medisinsk art. Et typisk eksempel på dette er skader i nakken etter kollisjon med bil. Videre må skaden være betydelig. Utgangspunktet er at en skade er betydelig i de tilfeller invaliditeten til skadelidte overstiger 15 %. Dette er dog ingen fast grense, mènnerstatning kan også tilkjennes i de tilfeller når skaden for skadelidte er særlig merkbar. Til slutt er det et vilkår at skaden må være varig. En skade må ikke være livsvarig, men det har vært litt uenigheter om hva som skal til for skaden oppfyller kravet til varighet. Det ble gitt en viss avklaring på dette spørsmålet i en dom avsagt av Høyesterett, Rt. 2003 s. 841. I den aktuelle saken slet en jente med posttraumatisk stresslidelse etter et seksuelt overgrep. Det sakkyndige vitnet i saken slo fast at jenta mest sannsynlig ville slite med denne lidelsen i minimum 10 år. Høyesterett ga i denne dommen uttrykk for at det minimum måtte være snakk om skade som ville ha en tiårs varighet: ”Formålet med mènnerstatningsordningen tilsier at det også må kunne utmåles erstatning for langvarige medisinske skader, i hvert fall når skaden antas å ville få minst en tiårs varighet. Virkningen av en slik langvarig skade vil klart kunne reduseres ved kompensasjon for den reduserte livsutfoldelsen skaden innebærer for skadelidte. Vi befinner oss imidlertid da i det nedre området, og Nygaards 3-5 år er etter min vurdering et for kort tidsrom”¹.

Den andre type erstatning som kan tilkjennes uten at det foreligger et økonomisk tap er oppreising i samsvar med skl. § 3-5. Den som forsettlig eller grovt uaktsomt har voldt skade eller krenket en person i samsvar med skl. §3-3 kan ”pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning for den voldt tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art”. Vilkår for at et slikt oppreisningsansvar skal finne sted er at det er en personskaade og at skaden er voldt forsettlig eller uaktsomt. Et slikt ansvar kan være aktuelt for eksempel ved voldtekt.

Men også erstatning for ikke økonomiske tap etter skl. 3-2 og skl. § 3-5 ender opp med en erstatning målt i penger. Man kan dermed si at erstatningsreglene i alle tilfeller gir grunnlag for et pengekrav.²

---

¹ Rt. 2003 s. 841

² Nygaard (2007) Skade og Ansvar, s. 4

2.1.2 Ansvarsgrunnlag

Hva gjelder ansvarsgrunnlag, så kan det sondres mellom to hovedgrupper av erstatningsansvar. Det ene er ansvar på et subjektivt grunnlag, et såkalt culpaansvar og det andre ansvarsgrunnlaget er et objektivt ansvar. Culpaansvaret blir nærmere omhandlet i den videre fremstillingen, se kap. 2.2.

Det objektive erstatningsansvar inntreffer kun når det er oppstilt i lov eller innenfor de rammer som domstolene har gitt. Dette ansvaret er i motsetning til culpaansvaret ikke betinget av skyld. Derimot er hensynet bak et slikt objektivt ansvar at den som skaper risikoen i visse tilfeller må holdes ansvarlig for denne. Erstatningsretten er *”læren om hvor risikoen for en bestemt begivenhet skal plasseres”*.³

Innenfor det objektive erstatningsansvar skilles det mellom et lovfestet og et ulovfestet objektivt ansvar. Det lovfestede objektive ansvar finner man for eksempel i bilansvarsloven av 1961 og pasientskadeloven av 2001. Arbeidsgiver har også en form for objektivt ansvar for de handlinger arbeidstaker volder forsettlig eller uaktsomt etter skl. § 2-1.

Den annen form for objektivt ansvar er det ulovfestede objektive ansvar. Bakgrunnen for denne typen objektivt ansvar var at det under den teknologiske utviklingen oppstod en del skader, der ingen personer hadde utvist noen subjektiv skyld. Tanken ved å innføre dette objektive ansvar var at de som driver en virksomhet som utsetter samfunnet for en ekstraordinær risiko, må kunne holdes ansvarlig dersom noe går galt. Det er dermed naturlig at det er de som driver den risikofylte virksomheten som blir erstatningsansvarlige om noe skulle gå galt, uavhengig av skyld.

---

³ Lødrup (2009) Lærebok i erstatningsrett, s. 287

2.1.3 Adekvat årsakssammenheng

For å kunne idømme erstatningsansvar må det til slutt foreligge en årsakssammenheng mellom handlingen og den påførte skade eller tap.

Det vil stort sett ikke by på problemer og konstantere årsakssammenheng mellom handlingen og skaden. Det kan likevel i enkelte tilfeller være vanskelig å finne frem til hva som faktisk har skjedd i det aktuelle skadetilfellet. Dette kalles gjerne årsakskravets faktiske side, det vil si at man står ovenfor et bevisproblem. Dersom faktum ikke kan klareres, vil dommen gå mot vedkommende som sitter med bevisbyrden i den aktuelle sak.

Årsakskravets rettslige side omhandler de tilfeller der det har vært flere skadevoldere om en skade. Det kan tenkes to ulike situasjoner der det har vært flere skadevoldere om en skade. Den første er de tilfeller der hver årsak er nødvendig for skadens inntreden, dette kalles gjerne samvirkende årsaker. For eksempel, det skal 6 gram gift til for å drepe et menneske. A og B gir uavhengig av hverandre 3 gram gift til C hver. Dette resulterer i at C dør. Dersom begge årsaker var nødvendig for skaden, taler dette for at begge fyller kravet til årsakssammenheng. Et annet tilfelle er der hver årsak alene har vært tilstrekkelig til å fremkalle skaden, dette kalles gjerne konkurrerende årsaker. Eksempel på dette kan være at A og B på noenlunde samme tid gir C 6 gram gift hver. Den normale læren er da at både A og B begge fyller kravet til årsakssammenheng.⁴

Det er også en rettslig avgrensning ved årsakskravet, kravet til adekvans. Med dette menes det at skaden ikke kan være for for upåregnelig, eller for fjern fra handlingen. Det stilles et krav til at skadevolder forstod eller burde ha forstått at skaden vil bli en følge av hans handling. Skaden kan ikke være en atypisk følge. Med en atypisk følge, menes en skade eller tap som ikke med rimelighet kunne forventes som en følge av den aktuelle handlingen. Det må videre foreligge en viss nærhet i årsakssammenheng både i tid og sted. Dvs. at skaden ikke oppstår veldig lenge etter handlingen eller veldig langt

---

⁴ Nygaard (2007) Skade og ansvar, s. 332

unna der handlingen har funnet sted. Foreligger det ikke en påregnelig årsakssammenheng må skadevolder frikjennes.⁵

2.2 Nærmere om culpaansvar

Culpaansvar foreligger i de tilfeller der skadevolder er å bebreide for den handlingen han eller hun har foretatt seg.

I norsk erstatningsrett skiller man mellom tre grader av skyld innenfor dette culpaansvaret, simpel uaktsomhet, grov uaktsomhet og forsett.

Dette skillet vil få betydning i flere tilfeller. Ved ting og formuesskader kan skadelidte på tross av at den skadede tingen er dekket av en forsikring, kreve betaling rett fra skadevolder dersom skaden er voldt forsettlig eller grovt uaktsomt, jfr. skl. § 4-2 nr. 1 pkt a). På samme måte kan et forsikringsselskap kreve regress fra skadevolder, dersom erstatningskravet de har utbetalt skyldes en forsettlig eller grovt uaktsom handling fra skadevolder, se Skl. § 4-3

Simpel uaktsomhet foreligger i de tilfeller der skadevolder burde ha forstått at han utsatte omverden for en risiko. Simpel uaktsomhet kan være en bevisst handling, der skadevolder er klar over hvilken risiko som foreligger ved den uaktsomme handling. Men det kan også foreligge ubevisst simpel uaktsomhet. Dette er aktuelt i de tilfeller der skadevolder ikke tenkte gjennom følgen av hans handling, men ut ifra omstendighetene likevel burde ha innsett hvilken risiko den skadevoldende handling innebar.

Dersom skadevolder er sterkt å bebreide for den skadevoldende handling er det snakk om grov uaktsomhet. Ved avgjørelsen av om det foreligger grov uaktsomhet skal det legges vekt på hvor stort avvik det er mellom den aktuelle handlemåten og en forsvarlig

---

⁵ Nygaard (2007) Skade og ansvar, s. 4-6

handlemåte. Dersom handlingen er preget av likegyldighet ovenfor omgivelsene, er dette et moment som taler for at det er snakk om grov uaktsomhet.

Den groveste form for culpaansvar er forsett. Skadevolder må da ha visst at ved hans handling vil det inntreffe en skade, eller ved den skadevoldende handling være sannsynlighetsovervekt for at skade vil inntreffe.

I Skandinavia har utgangspunktet for denne aktsomhetsvurderingen vært en figur utviklet i romerretten, *Bonus Pater Familias*. Spørsmålet er da om skadevolder har handlet på samme måte som ”den gode familiefar” ville handlet.

I Norge har ikke denne figuren fra romerretten spilt noen stor rolle i rettsteorien. Bonus Pater Familias henviser til et begrep som ikke har noe spesielt innhold, det er ikke gitt hvordan en god familiefar vil opptre i alle situasjoner, eller hva som ligger i begrepet å være en god familiefar. I tillegg viser det seg at domstolen i mange tilfeller legger en langt strengere aktsomhetsnorm til grunn enn hva som fremgår av denne figuren.⁶

Av norsk rettspraksis går det frem at man ved en culpavurdering skal ta utgangspunkt i ”hva som rimeligvis bør kunne forventes av en innsiktsfull og normal forstandig person som opptrer på det aktuelle området”⁷. Culpavurderingen stiller krav til aktsomhet og hva som er en aktsom handling kan variere fra situasjon til situasjon. Forskjellige livsområder har også forskjellige krav til aktsomhet, samtidig som man vil stille ulike krav til ulike personer. Det vil stilles større krav til en person som opptrer i yrkessammenheng enn hva man vil kunne kreve av en privatperson. En person som opptrer som en advokat, vil for eksempel måtte forholde seg til den aktsomhetsnorm som kreves i hans bransje.

Ved avgjørelsen av om en person har opptrådt slik man måtte kunne forvente, legges det blant annet vekt på forkunnskaper og den oppfatningen skadevolder hadde før den

---

⁶ Lødrup (2009) Lærebok i erstatningsrett, s. 130-131

⁷ Lødrup (2009) Lærebok i erstatningsrett, s. 131

skadevoldende handling. Man vil også sammenligne det som har skjedd, opp mot det handlingsalternativ skadevolder burde ha valgt..

Skyldspørsmålet vil alltid måtte løses etter en vurdering av hva som er rett og hva som er galt. I teorien snakkes det ofte om en plikt til å reagere mot risiko. Skadevolder har en plikt til å tenke igjennom situasjonen på det kritiske tidspunkt, samt forsøke å forutse hva slags utfall hans handlinger vil føre med seg. Han må kunne skille mellom rett og galt i den aktuelle situasjonen, og forsøke å velge det handlingsalternativ som fører til at skaden unngås. Selv om skyldspørsmålet avgjøres i etterkant av skaden, er det viktig å legge til grunn hvordan situasjonen utspilte seg for skadevolder før skaden inntraff.

I strafferetten er formell hjemmel påkrevd for at noen skal kunne dømmes. I erstatningsretten stilles det ikke krav om slik formell hjemmel. De viktigste prinsippene for erstatning fremgår av juridisk teori, samt rettspraksis. Rettspraksis er en veldig viktig rettskilde for å bestemme innholdet av skyldregelen. Domstolene hjelper til å trekke opp linjene for hva som skal tillegges vekt ved vurderingen. Rettspraksis vil også gi et innblikk i hva man måtte kunne forvente i ulike situasjoner. ”Etter mi oppfatning av rettspraksis dømmer domstolane i skyldspørsmålet for skadebot etter om lag same argumentasjons- og vurderingsmønster som folk flest gjer ellers i utanrettslege mellommenneskelege skyldspørsmål”⁸

---

⁸ Nygaard (2007) Skade og ansvar, s.174

3 Barns erstatningsansvar

3.1 Historisk utvikling av barns erstatningsansvar

I de gamle germanske lover fantes det ikke noen egen hjemmel for barns erstatningsansvar. Barn var ut fra disse like ansvarlig som ethvert voksent menneske.⁹

Under romertiden ble det utviklet et ”kulpaprintipp” som gjorde at barn under syv år var ansvarsfri. Dette begrunnet romerne med at det ikke kunne foreligge culpaansvar for så unge barn, og at dermed den nødvendige skyldgrad ikke var tilstede.¹⁰ Likevel kunne barn bli ansvarlig på et objektivt grunnlag. For eksempel ville et barn som arvet en bedrift bli ansvarlig for en eventuell ulykke i bedriften, på samme måte som en voksen ville bli ansvarlig for ulykke i bedriften.¹¹

Ved lov angaaende Forbrydelser af 20de august (heretter Straffeloven av 1842) kap. 7 § 1 ble barn under 10 år helt fritatt fra erstatningsansvar. Straffeloven av 1842 kap. 26 § 1 ga barn mellom 10 og 15 år et begrenset straffeansvar. Ansvar ville inntreffe dersom forbrytelsen var forsettlig og dersom barnet på grunn av sin utvikling, oppdragelse og forbrytelsens art burde ha innsett omfanget av sin handling. Erstatningsansvar kunne idømmes, selv om barnet ikke kunne straffedømmes i følge Straffeloven av 1842 kap. 26 § 7. Dette såfremt skaden hadde inntruffet på grunnlag av en forsettlig handling og at barnet hadde innsett ”handlingens forbryderske beskaffenhet”¹²

---

⁹ Stang (1927) Erstatningsansvar , s. 230

¹⁰ Stang (1927) Erstatningsansvar , s. 230

¹¹ Stang (1927) Erstatningsansvar , s. 232

¹² Øvegaard(1951) Norsk Erstatningsrett, s. 229

3.1.1 Nærmere om Lov om den alminnelige borgelige Straffelovs Ikrafttræden § 22.

Lovgiver gikk bort ifra det erstatningsansvar som var gjeldende etter straffeloven av 1842 med ny lov om straffelovens ikrafttreden av 22. mai 1902 nr. 2 (heretter strl. ikrl.) Utgangspunktet i strl. ikrl. 1902 § 22, var at barn under 14 år var ansvarsfrie. Ved avgjørelse om det forelå erstatningsansvar etter strl. ikrl. § 22 fikk dommerne mulighet til å utvise skjønn.

Strl. ikrl. § 22 andre ledd sa at dersom barnet var i besittelse av midler, kunne retten bestemme ut fra en rimelighetsvurdering om barnet likevel kan holdes ansvarlig.¹³ På tross av denne muligheten til å pålegge barn under 14 år erstatningsansvar var det ikke veldig vanlig at dette ble gjort. Avgjørelsen om barn hadde midler var en skjønnsmessig vurdering. Det var nesten aldri oppe i noen dommer, og var dermed ingen fastsatt formuesgrense. For å avgjøre om et barn var i besittelse av midler, måtte man se an barnets formue, samt skadens omfang. I en dom fra 1918 avsagt i Kristiania Byrett¹⁴ ble en gutt på 13 ½ år dømt til å betale en erstatning for forfalskede sjekker til en samlet verdi på 2150 kr. Han hadde en formue på 15 000 kr. I teorien ble det sagt at ”barnet må ha atskillige midler i relasjon til den skade som er voldt for at det kan komme på tale å gjøre barnet ansvarlig.”¹⁵ At et barn var ansvarsforsikret var ikke nødvendigvis det samme som at barnet oppfylte kravet om å være i besittelse av ”midler” i samsvar med lovens ordlyd. Dette ble langt til grunn i to dommer fra Eidsiva lagmannsrett av 22. august 1952 og 11. mai 1956.¹⁶ Dersom det skulle være slik at barn som var ansvarsforsikret ble holdt erstatningsansvarlige, ville det være slik at barna som var forsikret ville få et erstatningsansvar som uforsikrede barn ikke hadde.

At barnet var i besittelse av midler i samsvar med lovens ordlyd var imidlertid ikke det eneste vilkåret for at barn skulle være erstatningsansvarlige. Det måtte i tillegg være

---

¹³ Stang (1927) Erstatningsansvar, s. 233

¹⁴ Kristiania Byrett, 1916-1921 s. 208

¹⁵ Innst. 1964 I

¹⁶ Andersen (1976) Skadeforvoldelse og erstatning, s. 146

”billigt” at barnet skulle betale erstatning for den aktuelle skaden. Domstolene vurderte etter dette vilkår både om det var rimelig å pålegge barnet erstatningsansvar og i hvilket omfang det var rimelig å holde de ansvarlig. Domstolene kunne både komme frem til full og delvis erstatning. Ved rimelighetsvurderingen skulle det tas hensyn til omstendighetene rundt hendelsen. I utgangspunktet kunne alle omstendigheter som hadde betydning for rimelighetsvurderingen tas med i vurderingen. Men i praksis var de omstendigheter som ble tatt med ofte barnets alder, modenhet, utvist skyld og skadelidtes økonomiske stilling.¹⁷

I tillegg til at barnet måtte være i besittelse av midler, samt at det måtte være ”billigt” å kunne idømme barnet et erstatningsansvar, var det også en forutsetning at barnet hadde utvist subjektiv skyld. Dette ble begrunnet med at barn under 14 år ikke har utviklet samme evne som voksne til å tenke igjennom konsekvensene av sine handlinger. Jo mindre et barn var jo mer skulle det til for at domstolene kom frem til at barnet har utvist skyld. For de aller minste barna var det ikke snakk om et culpaansvar i det hele tatt, ettersom tilstrekkelig skyld ikke ville være tilstede.¹⁸ Ved avgjørelsen av om et barn har opptrådt uforsvarlig var det vanlig å legge til grunn hva man kan forvente av barn på den samme alderen.¹⁹

For barn over 14 år gjaldt det overhodet ingen særregler etter strl. ikrl. Barn over 14 år var i prinsippet fullt ut erstatningsrettslig ansvarlig for sine handlinger. Dette ville likevel ikke si at man forventet like mye av et barn over 14 år som av en voksen. Alderen ville også for de over 14 år være et moment i avgjørelsen av om det forelå et erstatningsansvar.

---

¹⁷ Innst. 1964 I, s. 8

¹⁸ Innst. 1964 I

¹⁹ Innst. 1964 I, s. 9

3.1.2 Lov om skadeserstatning i visse forhold.

På et møte mellom justisministerne i Sverige, Danmark, Finland og Norge i 1959 ble det vedtatt å innlede et nordisk samarbeid om noen vesentlige erstatningsrettslige spørsmål. Deriblant var barn og foreldres erstatningsansvar når barnet er skadevolder et av områdene de ville utvikle en nordisk standard for. Etter dette ble det nedsatt en norsk komité ved kongelig resolusjon 8. januar 1960 som skulle ta for seg erstatningsansvar for skade voldt av barn og ungdom.

I april 1964 la komiteen frem sitt forslag til ny lov om erstatning for skade voldt av barn og ungdom m.m. Komiteen foreslo da at barn og ungdom under 18 år skulle være erstatningsansvarlige så langt det finnes rimelig under hensyn til utvist skyld, alder, utvikling, skadevolderens og skadelidtes økonomiske evne og forholdene for øvrig.²⁰

Avgjørelsen av om barn under 18 år skal kunne holdes erstatningsansvarlige beror etter dette forslaget på en helhetsvurdering. Forslaget ble innført i ny lov om skadeserstatning av 13. juni 1969 § 1-1.

Barn under 14 år fikk med denne hjemmel en skjerpelse av deres erstatningsrettslige stilling. Tidligere ville ikke barn under 14 år bli erstatningsansvarlige for sine handlinger så lenge de ikke var i besittelse av midler. Selv om økonomisk evne fortsatt skal tillegges vekt etter skl. § 1-1, er ikke dette lenger et avgjørende moment. Hvorvidt barnet er erstatningsansvarlig etter skl § 1-1 beror på en helhetsvurdering. I denne vurderingen er økonomisk evne ett av flere momenter som skal tillegges vekt ved avgjørelsen.

For barn mellom 14 og 18 år betydde den nye skadeerstatningsloven en lemping av deres erstatningsansvar. Tidligere gikk barn mellom 14 og 18 år inn under det alminnelige ulovfestede culpaansvaret, mens etter skl. § 1-1 ble det åpnet for en rimelighetsvurdering også for de eldre barna. En grense nedad ble ikke satt, så i utgangspunktet omfatter denne regel også de aller yngste barna. Men en grense vil

---

²⁰ Ot.prp nr 48 (1965-1966)

likevel følge av at det er snakk om skyldansvar, og et slikt ansvar vil ikke kunne pålegges veldig små barn.

3.1.3 Anvendelse av skadeserstatningsloven § 1-1

Det første vilkåret i skl § 1-1 er at skadevolder er et barn eller ungdom. Det vil i denne sammenhengen si enhver person under 18 år.

Skadeserstatningsloven § 1- 1 er videre en todelt bestemmelse. Ved anvendelse av denne bestemmelse må man først ta stilling til om det foreligger skyldansvar, dvs. om barnet har opptrådt forsettlig eller uaktsomt. Skyldkravet vil variere med barnets alder, modenhet og utvikling.

Deretter skal det foretas en uavhengig vurdering hvorvidt det finnes rimelig å idømme barnet erstatningsansvar. Ved denne vurderingen skal det legges vekt på de momenter som lovgiver har oppstilt i skl. § 1-1 andre del.

For at et barn skal kunne idømmes erstatningsansvar i samsvar med skl. § 1-1 må det dermed både foreligge tilstrekkelig skyld hos barnet, samt at det må finnes rimelig etter en helhetsvurdering at barnet skal kunne stilles erstatningsansvarlig.

3.2 Skyldkrav

Det første man må ta stilling til når det kommer til barns erstatningsansvar er om det foreligger skyldansvar i samsvar med skl. § 1-1. Det går frem av hjemmelen at skyldkravet er forsett eller uaktsomhet. For å finne ut om barnet har opptrådt forsettlig eller uaktsomt må det foretas en aktsomhetsvurdering

Ved aktsomhetsvurderingen er barnets alder og utvikling et svært sentralt moment. Dette blir nærmere omtalt i punkt 3.2.1.

Dersom barnet er ansvarsforsikret skal ikke dette ha noe å si for selve aktsomhetsvurderingen. Dette går frem av Rt. 2003 s. 433: ”Jeg finner det klart at en ansvarsforsikring ikke kan tillegges betydning ved fastleggelse av skyldnormen etter skadeserstatningsloven § 1-1.”²¹

Ved avgjørelsen av om en person over 18 år har opptrådt uaktsomt eller forsettlig vil det være et sentralt moment for avgjørelsen, hvorvidt vedkommende ved sin handling har overtrådt skriftelige regler og retningslinjer. Også i de tilfeller der barn er skadevolder må overtredelse av regler anses som et moment som taler for at barnet har utvist subjektiv skyld. Det fremgår av innst. 64 I at det bør reageres mot de skadevoldende handlinger som er voldt gjennom ulovlige handlinger. Et eksempel på dette kan være i de tilfeller der et barn stjeler en bil og deretter krasjer bilen. Ettersom barnet i et slikt tilfelle også har gjort seg skyldig i brukstyveri, vil det være naturlig med en streng reaksjon også erstatningsrettslig sett.²²

3.2.1 Hensyn til barnets alder og utvikling ved aktsomhetsvurderingen

Ved aktsomhetsvurderingen er barnets alder et svært sentralt moment. Ut ifra dette momentet skal det foretas en vurdering av hva man med rimelighet kan forvente av et barn på det aktuelle alderstrinnet.

I innst.1964 I, s.10 andre avsnitt uttalte komiteen til å utrede spørsmålet om barns erstatningsansvar: ”Hva som er forsvarlig og hva som er uforsvarlig, vil avhenge av den aktsomhetsnormen handlingen vurderes mot. Det er nokså selvsagt at en ikke kan legge den samme aktsomhetsnorm til grunn for alle de aldersgrupper som omfattes av utkastet. En kan ikke forlange den samme forstand og evne til å vurdere en faremulighet av en 10-åring som av en 17-åring.”²³

---

²¹ Rt. 2003 s. 433 avsnitt 46

²² Innst. 1964 I, s. 10

²³ Innst. 1964 I

For eksempel burde en 17-åring som tenner på en søppelbøtte kunne forstå at ilden kan spre seg, og føre med seg at huset som står like i nærheten også kan ta fyr. En 6-åring som ikke har samme erfaring med ild og dermed ikke kjenner til hvordan den kan spre seg, vil derimot ha vanskeligere for å tenke igjennom konsekvensene ved å tenne på en søppelbøtte.

Ettersom det kan variere mye med tanke på modenhet, forståelse og utvikling i de forskjellige alderstrinnene, er det også åpnet for en vurdering av barnets mentale alder. Barnets mentale alder vil si den alderen barnet befinner seg på med tanke på modenhet, forståelse og utvikling. Ikke alle 14-åringer er like, noen er unge for alderen, mens andre viser større innsikt og forståelse enn sine jevnaldrende.

Det fremgår i utgangspunktet ingen nedre aldersgrense for når et barn kan bli erstatningsansvarlig etter skl. § 1-1. Men det går frem av forarbeidene til loven at en slik grense likevel finnes. Komiteen som utredet spørsmål om erstatning for barn og ungdom kom frem til at de ikke ville fastslå noen fast grense, og begrunnet dette med at det ville være hensiktsmessig og la domstolene få vurdere hvor langt ned i alder det var forsvarlig å gå.²⁴ Det står likevel i innstillingen: ”Men utvalget ville gi uttrykk for at det bare i klart ekstraordinære tilfeller bør bli tale om å ilegge barn under skolepliktig alder ansvar”²⁵.

3.2.2 Forsett

Hensikten med skadeserstatningsloven § 1-1 var først og fremst å gjøre barn under 14 år ansvarlig for sine forsettlige handlinger.²⁶ Før skl § 1-1 trådte i kraft gikk alle barn under 14 år ansvarsfri dersom de ikke var i besittelse av ”midler”.

---

²⁴ Innst. 1964 I, s. 9-10

²⁵ Innst. 1964 I, s. 9-10

²⁶ Innst. 1964 I

Ettersom det var en stadig økning av ungdomskriminalitet og hærverk ønsket lovgiver med denne hjemmel å pålegge barn erstatningsansvar for de handlinger de volder forsettlig. Det å pålegge et barn et slikt ansvar, er i samsvar med de aller fleste sin rettsoppfatning. Dersom skaden er et utslag av en bevisst handling, skal selv ikke et barn kunne gå fri for denne. Ved å skape en plikt for barn til å opptre forsvarlig, bidrar man samtidig til å innarbeide en atferd i ønskelig retning. Et skjerpet erstatningsansvar skaper både bedre moral og kan virke oppdragende på barna. Denne alminnelige prevensjonsvirkningen må kunne sies å være en viktig begrunnelse for erstatningsansvar både for voksne og barn.

De skader et barn volder som et resultat av en straffbar handling anses som svært alvorlig. Eksempel på dette kan være skader som oppstår ved innbrudd eller ran. Det finnes også mange eksempler der barn har gjort seg skyldig i skader som følger av lek med ild. Omfanget av en slik handling kan bli enorme. Ut fra rettspraksis kan man se at domstolene har lav toleranse for slikt skadeverk. Det forventes en større grad av aktsomhet fra barnet i de situasjoner de foretar handlinger av særlig farlig art eller med stort skadepotensial. Dersom barnet ved en slik særlig farlig handling ikke har utvist tilstrekkelig grad av aktsomhet, kan dette tale for at det er snakk om en forsettlig handling. Det er naturlig at en slik alvorlig skadeforvoldelse får en streng reaksjon, ikke bare i de tilfeller handlingen omfattes av straffeloven, men også rent erstatningsrettslig.

Det er imidlertid ikke slik at en skade nødvendigvis må være omfattende for at det skal være snakk om en forsettlig handling. Også de helt små skader kan være et resultat av en forsettlig handling. Det avgjørende er hvorvidt barnet utførte handlingen med den hensikt å skade, eller at barnet valgte å utføre den aktuelle handlingen selv om han eller hun visste det ville resultere i en skade, såkalt skadeinnsikt.

3.2.3 Uaktsomhet

Å komme frem til hva som kan betegnes som en forsettlig handling i henhold til lovens ordlyd, byr ikke på så store problemer. Derimot vil hva som ligger innenfor uaktsomhetsbegrepet være vanskeligere å fastsette, da dette er et mer skjønnsmessig begrep. Rettspraksis gir på mange områder veiledning for hva som skal til for at en handling er uaktsom. Men det er i en del tilfeller likevel vanskelig å trekke opp noen fast grense.

Mange skader der barn er skadevolder, skjer ved lek. Skader voldt ved harmløs lek faller i stor grad utenfor uaktsomhetsbegrepet. Disse skadene går innenfor det minimum av uforsiktighet eller som et resultat av et hendelig uhell, som ikke vil være erstatningsrettslig betinget. Et typisk eksempel på en slik skade kan være et knust vindu etter lek med ball i hagen. Barnet vil i de fleste slike tilfeller, ikke kunne holdes erstatningsansvarlig.²⁷ Det er imidlertid ikke slik at et barn går fri for erstatningsansvar i alle de tilfeller der skaden er en følge av lek. Hvorvidt handlingen er uaktsom beror på hvorvidt leken kan betegnes som uaktsom eller ikke.

En viktig dom for veiledning om hva som inngår i uaktsomhetsbegrepet er nedtegnet i Rt. 2003 s. 433. Spørsmålet var i denne saken var hvorvidt en 11-åring hadde opptrådt uaktsomt da han på vei til skolen kjørte på en fotgjenger med sykkelen. Ved uaktsomhetsvurderingen spurte Høyesterett om 11-åringen hadde opptrådt uaktsomt med hensyn til alder og utvikling. Høyesterett uttaler at dersom en voksen person hadde passert en fotgjenger bakfra og i så stor fart, måtte det sies at vedkommende hadde opptrådt uaktsomt. Når man sykler et sted der det er fotgjengere, må man hele tiden være klar over den risiko man skaper og være beredt til å stoppe dersom det skulle være nødvendig. Høyesterett baserer sin begrunnelse på en skriftlig erklæring fra et sakkyndig vitne, om hva man kan forvente av en 11-åring i en trafikksituasjon.

Høyesterett kom frem til en rekke momenter som kunne tale for at gutten ikke hadde vært uaktsom i sin handling. For det første var skadevolder bare 11 år da ulykken

---

²⁷ Innst. 1964 I, s. 10

inntraff. Videre bemerket Høyesterett at sykkel og hjelm var i god stand. Det var dermed ikke dårlig eller gammelt utstyr som hadde forårsaket skaden. Høyesterett la også vekt på at skadevolder ikke hadde hatt noe ønske om at den aktuelle skaden skulle oppstå, han ville bare komme seg til skolen uten å skade noen. Et siste moment for at skaden ikke var et utslag av en uaktsom handling var at ulykken ikke var forårsaket pga. kappkjøring e.l., men derimot holdt skadevolder en normal fart da skaden oppstod. Det som ble avgjørende for førstvoterende i denne uaktsomhetsvurderingen var uttalelsen fra det sakkyndige vitnet om at 11-åringens handling var preget av sosial gruppeatferd. ”Det er ikke tvil om at guttens motivasjon var å unngå ulykke. Min hovedkonklusjon er imidlertid at situasjonelle forhold: sosial gruppeatferd (det å imitere andre) i øyeblikket før ulykken var avgjørende for hvilken trafikkhandling som ble valgt. I dette ligger redusert evne til å ta inn, bearbeide og velge alternative løsninger i den korte tiden som gikk før ulykken var et faktum.”²⁸ Med dette konkluderte førstvoterende med at 11-åringen ikke handlet uaktsomt med hensyn til alder. Han mente at 11-åringen handlet slik de fleste på samme alderstrinn ville handlet i den samme situasjon.

Det er ingen tvil om at gruppehandlinger preger barns adferdsmønster. Som barn velger man stadig handlingsmønster på bakgrunn av hva alle andre gjør. Ved en vurdering om et barn eller ungdom under 18 år har handlet uaktsomt med hensyn til alder og utvikling vil nettopp dette momentet være viktig å ta stilling til.

Annenvoterende kom ikke til det samme resultat som førstvoterende. Han mente at 11-åringen burde ha innsett at han skapte en stor risiko for skade i det han syklet forbi skadelidte på den smale og uoversiktlige veien. I sin begrunnelse for at det i dette tilfellet måtte være snakk om en uaktsom handling vektla han det faktum at 11-åringen hadde syklet denne strekningen i flere måneder. Med andre ord kjente 11-åringen til at strekningen var uoversiktlig og dermed burde avpasset farten enda mer. Videre tok han med det at 11-åringen hadde fått trafikkopplæring. Det var dermed ikke et ukjent område for gutten og han burde ha hatt tid til å tenke ut et alternativt handlingsmønster, og ikke syklet forbi skadelidte på høyresiden selv om kameraten gjorde det.

---

²⁸ Rt. 2003 s.433 avsnitt 52

Dommen ble avsagt i dissens 4-1, der de 3 neste dommerne sa seg enig med førstvoterendes resultat om at gutten ikke hadde opptrådt uaktsomt.²⁹

Denne høyesterettsavgjørelsen er mye omtalt i teorien og er med på å skissere grensen for uaktsomhetsbegrepet. Man ser i dommen hvordan subjektive omstendigheter får betydning i den ellers objektive culpavurderingen. Hadde det vært en voksen som hadde handlet på samme måte hadde det i dette tilfellet helt klart vært en uaktsom handling.

3.2.3.1 Grov uaktsomhet

Det vil være stor forskjell på graden av uaktsomhet når det kommer til de skader et barn volder. Man skiller her som ellers i erstatningsretten mellom ulike grader av uaktsomhet.

For at en handling skal kvalifisere som grovt uaktsom må handlingen være et markert avvik fra en forsvarlig handlemåte. Dette går frem av Rt. 1989 s. 1319. Men også her er grensen skjønnsmessig og det må foretas en vurdering av hver enkelt sak om hvorvidt handlingen faller inn under begrepet grovt uaktsomt.

Skadevolder må først og fremst være å bebreide for sin handling, handlingen må med andre ord være sterkt klanderverdig. I tillegg vil det i likhet med forsettlige handlinger også ved grov uaktsomhet være et moment at handlingen er preget av likegyldighet overfor omgivelsene.

Mange barn er ansvarsforsikret gjennom sine foreldre. Det er i disse tilfellene viktig å finne ut hvorvidt skaden er en følge av en grovt uaktsom handling fra barnet. Dersom et barn er ansvarsforsikret er det i utgangspunktet forsikringsselskapet som betaler for skaden som har oppstått. Dette gjelder imidlertid ikke dersom den skadevoldende handling faller inn under begrepet "grovt uaktsomt" i samsvar med ordlyden i skl § 4-2.

---

²⁹ Rt. 2003 s.433

Denne hjemmel sier at skadelidte kan kreve erstatning direkte fra skadevolder, dersom skaden er voldt forsettlig eller grovt uaktsomt. Skl. § 4-2 er direkte knyttet sammen med forsikringsselskapers adgang til regress jfr. skl. § 4-3. Også her er vilkåret det samme som i skl. § 4-2, nemlig at det må foreligge grov uaktsomhet for at et slikt regresskrav mot skadevolder skal bli aktuelt. Det er derfor i denne sammenheng praktisk viktig å trekke opp en linje for hvor man skal sette grensen for at en handling skal kunne betegnes som grovt uaktsomt.

En viktig sak vedrørende hva som inngår i denne vurderingen etter skl § 1-1 var oppe i Høyesterett og er nedfelt i Rt. 2004 s 1942. Her var spørsmålet hvorvidt to gutter på 15 år og 16 år hadde opptrådt grovt uaktsomt i forbindelse med en skolebrann. Den 15-årige gutten hadde den aktuelle kvelden puttet en kinaputt inn i lufteventilen på Langenes skole og ved hjelp av kameratens lighter tent på kinaputten. Dette førte til en ulmebrann som igjen medførte at skolen brant ned. Guttene var i den aktuelle saken ansvarsforsikret, men forsikringsselskapet krevde regress ettersom de mente guttenes handling var markant klanderverdig og at forsikringsselskapet ikke kunne holdes ansvarlig for å betale for denne skaden.

Ved uaktsomhetsvurderingen presiserer Høyesterett at det ikke skal tas hensyn til at guttene var ansvarsforsikret. Aktsomhetsvurderingen som Høyesterett foretar tar utgangspunkt i hva som kan forventes av barn i denne alderen. Høyesterett legger vekt på at guttene utsatte sine omgivelser for en betydelig risiko ved å tenne på denne kinaputten i lufteventilen til skolen. Selv om det ikke er selvsagt at å fyre av en kinaputt i en lufteventil vil resultere i en brann, så er det heller ikke et avledet eller helt atypisk resultat av den aktuelle handlingen. Det er allment kjent at brann kan få store og ikke minst kostbare konsekvenser. Høyesterett legger til grunn at ungdom i denne alderen er klar over at de utsetter omgivelsene for en risiko ved å fyre av raketter/kinaputter. Et moment Høyesterett også legger vekt på i aktsomhetsvurderingen er at risikoen de skaper for sine omgivelser ved sin handling ikke har noe fornuftig formål. Det kan med dette sies å være en ren hærverkshandling utført av de to guttene.

Det var den 15-årige gutten som fyrte av kinaputten. Hans 16-årige kamerat tok i utgangspunkt avstand fra fyrverkeriet og sa ifra at han ikke ville ha noe med dette å gjøre før de entret skolegården. Han valgte likevel å hjelpe 15-åringen med å lyse opp rundt lufteventilen og lånte også bort lighteren sin slik at 15-åringen fikk tent på kinaputten. Førstvoterende kom frem til at også denne handlingen måtte betegnes som svært klanderverdig og konkluderte med at begge guttene hadde optrådt grovt uaktsomt.

Annenvoterende sa seg kun delvis enig i denne konklusjonen. Han var også i den forståelse av at 15-åringen hadde overtrådt grensen for hva som måtte kunne kalles en grovt uaktsom handling. Imidlertid kom han ikke til at den eldste av guttenes handling kunne kvalifiseres som grovt uaktsom. De fleste 16-åringer mangler den samme innsikt som mange voksne er i besittelse av, samt evnen til å stå opp for sine egne meninger i like stor grad som man måtte forvente av et voksent menneske. Det er dermed lett å bare gjøre slik kameraten sier. Særlig når man i utgangspunktet ikke gjør noe galt ved å låne bort en lighter. Det kan også være enkelt for en gutt på 16 år å innfinne seg med tanken om at skaden vil skje uansett, med eller uten hans hjelp. Annenvoterende mener at det å låne bort lighteren sin ikke er en tilstrekkelig klanderverdig handling til å kunne anses som grov uaktsomhet. ”Men jeg mener det er for strengt å betegne det som *grovt* uaktsomt av en 16 år gammel gutt ikke i øyeblikket å si nei når en kamerat ber om en slik i og for seg svært enkel tjeneste”³⁰ Dommen ble avsagt i dissens 3-2. To av dommerne sa seg enig med førstvoterende, mens en av de andre dommerne sa seg enig med annenvoterende om at den eldste gutten ikke hadde optrådt grovt uaktsomt.

Ved denne dommen er Høyesterett med på å fastsette en svært streng aktsomhetsnorm når det kommer til barn og ungdoms lek med ild og raketter/kinaputter. Slik lek har et enormt skadepotensial og det er derfor viktig å ha strenge krav til barn i en slik situasjon. Det at de kom frem til at også den 16-årige gutten måtte falle innenfor hva som betegnes som grov uaktsomhet, viser at det forventes mye av barns og ungdoms forståelse av slik situasjon.

---

³⁰ Rt. 2004 s. 1942 avsnitt 48

3.3 Rimelighetsvurderingen

Ettersom det kan være meget alvorlig å pålegge et barn erstatningsansvar, er det ikke tilstrekkelig at barnet har handlet uaktsomt eller forsettlig i samsvar med aktsomhetskravet i skl § 1-1. Barnet kan ut ifra en rimelighetsvurdering fortsatt unngå erstatningsansvar.

Utgangspunktet i norsk erstatningsrett er at full erstatning skal bli gitt til skadelidte, dersom vilkårene for erstatning er oppfylt. Når det gjelder barns erstatningsansvar er det ikke like vanlig at det utbetales full erstatning. Dette er fordi man ikke har noe ønske om at barn skal sitte med en betydelig gjeldsbyrde hengende over seg den dagen de fyller 18 år.³¹ Det er derfor tatt inn en rekke momenter i skl. § 1-1 som skal være avgjørende ved utmålingen av erstatningsansvaret. Barnet kan i samsvar med denne gå helt fri for erstatning, bli ansvarlig for å betale en del av skaden, eller dømmes til å betale full erstatning til skadelidte.

Den andre delen av skl. § 1-1 kalles gjerne for en utmålings- og lempingsregel.³² Denne regelen kan minne om den generelle lempingsregel som er hjemlet i skl. § 5-2. Etter skl. § 5-2 kan det foretas en lemping av urimelig tyngende erstatningsansvar. Denne hjemmelen gjelder erstatningsansvar overfor skadevoldere i alle aldre. Ettersom lovgiver har valgt å ta med en spesiell lempingsregel for barn under 18 år, tyder dette på at det i større grad finnes muligheter for lemping når skadevolders erstatningsansvar skal måles ut ifra skl. § 1-1. Hvorvidt barnet kan dømmes til å betale erstatning i samsvar med skl. § 1-1 beror på en helhetsvurdering, eller en såkalt rimelighetsvurdering.

Skil. § 1-1 stiller opp en rekke momenter som skal være med i en slik vurdering: ”for så vidt det finnes rimelig under hensyn til alder, utvikling, utvist atferd, økonomisk evne og forholdene ellers.” Hvert av disse momentene må trekkes ut og vurderes hver for seg og deretter samlet. Ingen av momentene trenger i en vurdering isolert sett å være

---

³¹ Lødrup(2009) Lærebok i erstatningsrett

³² Nygaard (2007) skade og ansvar s. 435

utslagsgivende.³³ Ved hjelp av disse momentene, vil enhver erstatnings sak med barn som skadevolder få en individuell vurdering.

Man skal ved avgjørelsen ta hensyn til alle de omstendigheter som ligger rundt den aktuelle hendelsen. Jeg vil i den videre fremstilling ta for meg disse momentene hver for seg.

3.3.1 Hensyn til alder.

Det første momentet som skal tas med i vurderingen er hensynet til alder. Alderen er viktig allerede for spørsmålet om det foreligger skyld i samsvar med skl. § 1-1 første del. Men alderen skal også tillegges vekt ved rimelighetsvurderingen i skl § 1-1 andre del.

Ved rimelighetsvurderingen er spørsmålet om det kan finnes rimelig å idømme barnet på det aktuelle alderstrinn et erstatningsansvar.

I tiden mellom barn og voksen er man innom mange ulike stadier. Små barn kjennetegnes gjerne som bekymringsløse og med en manglende evne til å tenke igjennom konsekvensene av sine handlinger. Det er en del av barns natur å være nysgjerrig, utforskende og til tider tankeløs. Hvor gammel man er, vil i erstatningsrettslig sammenheng fortelle mye om hva som lå bak den aktuelle handlingen. Det skal dermed mer til for å komme til at et barn på de lavere alderstrinn skal kunne idømmes erstatningsansvar, mens det for eldre barn kan alderen være et moment i rimelighetsvurderingen som taler for erstatningsansvar. For eksempel fortjener ikke 17 åringen som volder varig skade på en jevnaldrende mye sympati.

Utgangspunktet må være at barnet bedømmes ut ifra den alder det har nådd på skadetidspunktet. Men ettersom alderen har såpass stor betydning både kan det oppstå et spørsmål i de tilfeller skaden skjer lang tid i etterkant av selve handlingen.

---

³³ Nygaard (2007) skade og ansvar

Et eksempel på dette kan være der et barn på 8 år graver et stort hull på en bortgjemt skogsvei i nabolaget og dekker hullet med pinner og gress, slik at forbispaserende ikke skal se at det er en felle i veien. Hullet ble gravd i den hensikt at noen skal falle ned i det. Fire år senere når barnet har fylt 12 år, faller naboen ned i hullet og brytter benet. Det kommer frem at det var 12-åringen som hadde gravd hullet naboen falt ned i. Spørsmålet blir i dette tilfellet om det her skal legges til grunn en 8-åring eller en 12-årings innsikt og forståelse av handlingen ved vurderingen.

Selv om utgangspunktet er alderen på handlingstidspunktet, er i dette eksempelet den skadevoldende handlingen ikke foretatt av en 12-åring men av en 8-åring. Om det i slike situasjoner skal tas hensyn til alderen ved den skadevoldende handling eller alderen på skadetidspunktet vil nok variere fra sak til sak. Men dersom barnet helt har glemt fellen og dermed ikke innsett at det fortsatt er en risiko ved fellen, vil nok reelle hensyn tale for at man legger 8-åringens innsikt og forståelse til grunn.

3.3.2 Hensyn til utvikling

Ved avgjørelsen av barns erstatningsansvar foretar man en komparativ sammenligning av jevnaldrende. Det vil si at man ikke kan legge til grunn at for eksempel alle barn som er 12 år er like. En slik sammenligning vil bli foretatt for alle alderstrinn.

Ettersom barns utvikling kan variere enormt fra individ til individ, er nettopp dette momentet svært viktig. Det vil alltid være noen barn som har en oppførsel og innsikt som tilsvarer hva man forventer av et eldre barn. Imidlertid vil det også alltid være en del barn som oppfører seg langt mer barnslig enn hva deres faktiske alder skulle tilsi.

Barnets mentale alder kan bero på alt fra personlige forutsetninger til oppdragelse og kunnskap. En slik variasjon er dermed svært viktig å ta hensyn til når det kommer til barns erstatningsrettslige stilling. Lovgiver ønsker derfor at det skal foretas en

rimelighetsvurdering etter det faktiske utviklingsstadiet det skadevoldende barn befinner seg på. Dette går både på den fysiske og mentale utvikling.³⁴

I en sak fra Agder lagmannsrett fra 2004 ser man hvordan barnets utvikling blir benyttet som et argument. En gutt på 15 år tente i den aktuelle saken på en container som førte til en skolebrann. Han var 15 år og 3 måneder gammel da skaden inntraff. Gutten var forsikret gjennom Gjensidige Nor forsikring, skolen var forsikret gjennom KLP Skadeforsikring. KLP Skadeforsikring krevde i den aktuelle saken regress fra Gjensidige Nor, ettersom de mente gutten hadde opptrådt grovt uaktsomt. Gjensidige Nor hevdet i sin anke til lagmannsretten at gutten ikke kunne bli bedømt som alle andre 15-åringere. Det fremgikk i denne sak rapporter fra blant annet Barn og Ungdomspsykiatrisk avdeling og Kriminalomsorg i frihet at gutten hadde problemer med å se konsekvenser av sine handlinger. I tillegg slet han med konsentrasjonsproblemer. Gjensidige Nor anførte med begrunnelse i disse rapportene at guttens handling ikke kunne betegnes som grovt uaktsomt, da hans personlige forutsetninger ikke gjorde han i stand til å se konsekvensene av å tenne på containeren. Lagmannsretten kom i denne saken til at de personlige egenskapene til skadevolder ikke forandrer det faktum at å tenne på en container 50cm fra en skolevegg er en markant klanderverdig handling. ”Den nærliggende fare for at ilden kunne spre seg slik den gjorde, burde ikke være vanskelig å komme frem til, heller ikke for A”.³⁵

Lagmannsrettens konklusjon i denne saken skyldes nok det tidligere nevnte strenge krav til aktsomhet når det kommer til barn og ungdoms omgang med ild. Dersom skadevolder er lite moden for alderen, vil det ikke hjelpe ham dersom han burde forstått omfanget av skaden med hensyn til sin faktiske alder og utvikling.

---

³⁴ Innst. 1964 I.

³⁵ LA-2004-14478

3.3.3 Hensyn til utvist atferd

Utvist atferd vil også være et moment som skal tillegges vekt ved rimelighetsvurderingen. Dersom den skadevoldende handling er et utslag av et grovt uforsvarlig forhold, vil dette momentet under helhetsvurderingen trekke i retning av erstatningsansvar. Dersom den skadevoldende hendelse derimot er et utslag av en simpel uaktsom handling, vil dette tale for at erstatningsansvaret kan lempes eller falle bort. Dette momentet kan begrunnes ut ifra et rettferdighetshensyn. Det er naturlig at man også som barn holdes ansvarlig for de grovt klanderverdige handlinger man foretar seg.

3.3.4 Hensyn til økonomisk evne

Videre oppstiller lovgiver at man i rimelighetsvurderingen skal ta hensyn til skadevolders økonomiske evne. I motsetning til strl.ikrl. § 22, er ikke økonomisk evne et vilkår for erstatning, men et moment i vurderingen om barnet skal erstatte den skade det har voldt.

Det kan diskuteres hvorvidt det faktum at barnet er i besittelse av midler fortsatt er et avgjørende vilkår for at det skal kunne bli kjent erstatningsansvarlig. Ettersom erstatningsansvar er rent økonomisk ansvar er det liten tvil om at det faktum at barnet er i besittelse av midler, er et sterkt moment for at barnet skal måtte betale for den skade det har voldt. Men det finnes også eksempler som viser at dette ikke lenger er et avgjørende vilkår for erstatningsansvar. Barn uten inntekt og formue har i enkelte tilfeller blitt ilagt et erstatningsansvar som må betales den dagen de begynner å jobbe eller tilegner seg en formue på annen måte. Økonomisk evne blir med andre ord bare et av flere momenter som tas med i en helhetsvurdering.

I de tilfeller der det er snakk om små barn uten inntekt eller formue, vil deres økonomiske evne være et argument mot å idømme erstatningsansvar. Skulle domstolen likevel komme frem til at et barn uten inntekt eller formue skal idømmes

erstatningsansvar, vil dette ansvaret først bli aktuelt når barnet får mulighet til å betale det, og blir i mellomtiden liggende som en økonomisk heftelse på barnets fremtidige økonomi.³⁶

Ved bedømmelse av den økonomiske evne i erstatningsretten blir fremtidig inntekt ofte tatt med i vurderingen. Men når det kommer til barn og ungdom under 18 år bør dette bare i meget begrenset utstrekning vurderes. Med barn som skadevolder kan det også være snakk om en økonomisk evne som er langt inn i fremtiden. Dersom fremtidig økonomisk evne likevel tas med som en del av vurderingen, er det viktig at det er snakk om en reell inntekt og kun nærliggende fremtidsmuligheter må vurderes. At den økonomiske evne må vurderes på en annen måte for barn under 18 år enn for voksne skyldes at barn og ungdoms økonomiske fremtid i stor grad er veldig usikker.

I praksis kan det ta lang tid fra skaden inntreffer til erstatningsansvaret kommer opp for domstolene. Det vil da være naturlig å legge den aktuelle økonomiske situasjonen til grunn og ikke den som var på skadetidspunktet. Ved at domstolene legger den aktuelle økonomiske situasjonen til grunn, og ikke den økonomiske situasjon på skadetidspunktet, slipper domstolene å legge til grunn en situasjon som ikke lenger eksisterer. Dette må da gjelde både i de tilfeller der skadevolders økonomi har blitt bedre og dårligere siden skaden inntraff.³⁷

Et annet spørsmål som har vært diskutert av komiteen til å utrede spørsmålet om barns erstatningsansvar, er forandring i skadevolders økonomi i etterkant av domsavsigelse. Dersom dommen er rettskraftig vil ikke en slik forandring få betydning i den aktuelle sak. Annerledes kan dette stille seg dersom den økonomiske evnen til skadevolder forandrer seg mens det fortsatt er anledning til å anke dommen i samsvar med Tvisteloven § 29-4 (f)³⁸. Dersom en domsavsigelse bygger på uriktige opplysninger finnes det en anledning til å anke avgjørelsen. Forandring i økonomisk evne faller inn under denne ordlyden, og kan dermed inngå som ny søksmålsgrunn. Utfallet av saken

---

³⁶ Innst. 1964 I, s. 11

³⁷ Innst 1964 I, s. 11

³⁸ Lov om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven) av 17 juni 2005 nr. 90

kan i et slikt anketilfelle bli veldig forandret i og med at økonomisk evne spiller inn som et såpass viktig moment i avgjørelsen.³⁹

Ansvarsforsikring har som tidligere nevnt ingen betydning ved selve aktsomhetsvurderingen.⁴⁰ Men dette vil derimot være et vesentlig moment når det kommer til barnets økonomiske evne i rimelighetsvurderingen. At barnet ikke selv hefter for den skade som har oppstått taler klart i retning av å idømme et erstatningsansvar. Barnets manglende betalingsevne kan i et ansvarsforsikret tilfelle ikke benyttes som et argument imot erstatningsansvar etter skl. § 1-1. I den grad barnet er ansvarsforsikret, vil ikke barnet selv måtte betale for skaden. Reelle hensyn taler i et slikt tilfelle sterkt for at skadelidte skal motta erstatning for den skaden han eller hun er påført.⁴¹

3.3.5 "Forholdene ellers"

Det siste momentet som skal være med i rimelighetsvurderingen er "forholdene ellers". Dette momentet har lovgiver tatt med slik at domstolene skal ha adgang til å se på alle relevante omstendigheter som har vært med å påvirke den skadevoldende handling. Hvilke momenter det er anledning til å drøfte inn under forholdene ellers beror på en tolkning av skl. § 1-1.

I mange saker kan det være relevant å ta hensyn til rent subjektive forhold hos skadevolder.

Et moment som kan tas med i denne forholdsbeaktningen er barnets oppvekst. Det er liten tvil om at barn formes av sine omgivelser. For noen barn kan en dårlig oppvekst være avgjørende for de handlinger barnet foretar seg. Mangel på oppdragelse og regler fastsatt av foreldre kan medføre en likegyldighet overfor barnets omgivelser. Som liten

---

³⁹ Innst 1964 I, s. 11

⁴⁰ Se kap. 3.2 om skyldkrav

⁴¹ Innst. 1964 I, s. 11-12

er det ikke alltid man er klar over hva slags erstatningsrettslige krav som kan bli en konsekvens av en handling. Derimot har mange barn respekt for foreldrene sine, og vet hva de får lov til og ikke får lov til å gjøre. Oppdragelse er nevnt som et av de forholdene domstolene burde ta med i sin vurdering i Innst. 64 I.⁴²

Et annet moment som kan tillegges vekt ved ”forholdene ellers” er hva slags miljø barnet befinner seg i. Som barn er mange av de handlingsalternativer du velger preget av hva miljøet rundt deg forventer. Selv om mange barn vokser opp i et godt miljø, vil det også alltid finnes dårlige miljøer som påvirker barns atferd. For eksempel kan det i enkelte miljøer forventes at barnet er med på rampestreker, hærverk eller lignende. I de tilfeller der den skadevoldende handling er preget av påvirkning fra et dårlig miljø, kan det være et moment som taler imot erstatningsansvar.

Også den kunnskapen barnet sitter inne med, eventuelt mangel på kunnskap vil være et moment i helhetsvurderingen. Man kan ikke forvente at barn sitter med den samme kunnskap som de fleste voksne gjør. Deres manglende kunnskap kan være med å prege barnets handlingsmønster. Dersom barnet ikke kunne forventes å ha kunnskap til og forså rekkevidden av sin handling, eller forstå hva som i den aktuelle situasjon skulle til for å unngå skade, vil manglende kunnskap være et moment imot erstatningsansvar. I mange tilfeller der barn er skadevolder kan det likevel være slik at barnet har særskilt kunnskap om den aktuelle situasjon. Dette kan være i tilfeller barnet gjennom skole, foreldre eller andre er spesielt opplyst om faren som kan oppstå ved handlingen, har gjennomført særlig opplæring på området eller lignende. Et eksempel på at domstolen har trukket inn dette som en del av helhetsvurderingen finnes i Rt. 2003, s 433. Høyesterett uttaler i denne sammenheng: ”Den unge syklisten hadde gjennomgått trafikkopplæring på sykkel (...)”⁴³ Dersom barnet har kunnskap på det aktuelle feltet vil dette være et moment som taler for erstatningsansvar.

---

⁴² Innst. 1964 I.

⁴³ Rt. 2003, s. 433 avsnitt 57

Også erfaring vil være et moment som kan være relevant å ta med under vurderingen av ”forholdene ellers”. Dersom barnet har en tidligere erfaring med den samme type situasjon vil dette tale i retning av at barnet kan idømmes erstatningsansvar.

I Rt. 2003 s. 433 legger den dissenterende dommer vekt på at gutten har syklet den samme veien hver dag siden skolestart og at han dermed var kjent på den strekningen han syklet.⁴⁴ I dommen avsagt av Agder Lagmannsrett 16. desember 2004, legger dommeren vekt på at skadevolderen tidligere også har utført en lignende handling, og dermed burde den erfaringen han hadde på det aktuelle området fått ham til å innse hvilken fare han utsatte sine omgivelser for. ”Han hadde tidligere vært med på å tenne på en container som brant opp. Han visste derfor hva som kunne skje med containeren da han tente på.”⁴⁵

Ettersom man ved ”forholdene ellers” tar hensyn til de subjektive forholdene som har påvirket hendelsen vil det også være mulig å ta hensyn til de spesielle karakteregenskaper ved skadevolder. Dette er også nevnt som et aktuelt moment å ta hensyn til i innst.64 I. Alle barn er forskjellige og listen over de egenskaper som karakteriserer et barn er lang. Barn kan være dumdristige, klønete, uheldige, usikre osv. For eksempel lar en 12-åring seg overtale av kameratene til å være med på hærverkshandling. Den skadevoldende 12-åringen hadde i utgangspunktet slett ikke lyst til å være med på den aktuelle handlingen, men grunnet sin usikkerhet turte han ikke å si nei. Handlingen er dermed preget av hans karakteregenskap som usikker og dette kan være et formildende moment i en helhetsvurdering.

I mange tilfeller der barn er skadevolder, er det flere barn som har deltatt i den skadevoldende handling. Som tidligere nevnt kan barns gruppeatferd være en formildende omstendighet ved aktsomhetsvurderingen. Dette momentet vil også være et moment ved rimelighetsvurderingen. Dette fordi barn ofte imiterer hverandre og har vanskeligheter med å ta selvstendige valg. I tillegg vil handlinger foretatt barn i en gruppe ofte være et resultat av noen ledere som bestemmer, samt en del som gjør slik de tror forventes av dem. Det vil i en slik sammenheng måtte foretas en individuell

---

⁴⁴ Rt. 2003 s. 433 avsnitt 53 - 58

⁴⁵ LA-2004-14478

behandling av alle barna som har vært med på å utføre den aktuelle handlingen og deretter avgjøres hva slags rolle de har hatt i gruppen og hva slags innvirkning gruppehandlingen har hatt på deres valg av handlingsalternativ.

Også relevante forhold på skadelidtes side kan ha innvirkning på denne helhetsvurderingen man foretar etter ordlyden i skl. § 1-1 ”forholdene ellers”.

For det første vil det være naturlig å se på skadelidtes økonomiske stilling. Selv om skadelidte selv har mulighet til å bære det økonomiske tapet skaden har ført med seg, vil ikke dette dermed si at skadevolder må gå fri for erstatningsansvar. Det fremgår i denne forbindelse av forarbeidene at det må være prinsipielt uriktig å antyde en lovfestet rett for barn å slippe unna enhver økonomisk forpliktelse for skader de har voldt dersom skadelidte selv har mulighet til å dekke skaden.⁴⁶

Det må i et slikt tilfelle foretas en sammenligning av skadelidte og skadevolders situasjon, og avgjøres ut ifra rimelighetshensyn hva som er mest hensiktsmessig. Dersom det er slik at skadevolders handling ikke var et resultat av en grovt uaktsom eller forsettelig handling og erstatningsansvaret vil påføre han store økonomiske vanskeligheter, mens skadelidte slett ikke vil ha vansker med å betale for å gjenopprette skaden vil dette være et moment som trekker i retning av at erstatningsansvaret skal nedsettes eller falle bort. Dette vil ofte være aktuelt i de situasjoner der barn er skadevolder og en voksen er skadelidt. En relativt beskjeden sum, kan være graverende for barnet, mens skadelidte kan denne være av liten betydning. Hvorvidt skadelidte er forsikret, vil også ha betydning for helhetsvurderingen. Dette er begrunnet ut ifra de samme hensyn som de tilfeller der skadelidte er i en langt bedre økonomisk situasjon enn skadevolder. Dersom skadelidte uansett kan få skaden dekket av sitt forsikringsselskap er dette et moment som taler for at erstatningsansvaret bortfaller.

Erstatningsansvaret kan som sagt innledningsvis begrunnes ut ifra et rettferdighetshensyn. Ut ifra en normal rettsoppfatning skal den som har voldt en skade

---

⁴⁶ Ot. Prp. Nr. 48 (1956-1966) s. 12

forsettlig eller uaktsomt stilles ansvarlig til å rette opp igjen skaden. Det er derfor viktig å ta med i vurderingen hvordan skadelidte har blitt rammet av skaden. For selv om skadelidte økonomisk sett ikke blir berørt av å rette opp igjen i skaden må man ta hensyn til hvordan skadelidte selv opplevde skaden. Dersom skadelidte opplevde den aktuelle skaden som svært støtende eller lignende, kan det føles rimelig urettferdig for skadelidte om skadevolder går helt fri for sine handlinger.

Man ser ut ifra dette at det er mange forhold som kan få innvirkning på helhetsvurderingen som foretas under ”forholdene ellers”. Momentene i denne fremstillingen er på ingen måte uttømmende, og hva som skal vektlegges vil variere fra sak til sak. Denne vide ordlyden er tatt inn i hjemmelen om barns erstatningsansvar fordi det på forhånd kan være vanskelig å oppregne alle de omstendigheter som kan fortjene og bli tillagt vekt. Dette vilkåret er dermed tatt inn for ikke å binde domstolene til snevre kriterier.⁴⁷

3.3.6 Lemping av erstatningsansvar i samsvar med skl. § 1-1

Selv om barnet er skyldig i den aktuelle handlingen, kan domstolene med hjemmel i skl. § 1-1 andre del komme frem til at ansvaret skal falle hel bort, at det skal foretas en lemping av ansvaret eller at barnet skal bli fullt ut erstatningsansvarlig. I hvilken grad barnet stilles ansvarlig beror på en vurdering av alder, utvikling, økonomiske evne og forholdene ellers som er nærmere forklart ovenfor.⁴⁸

I de tilfeller der barnet idømmes fullt erstatningsansvar begrunnes dette gjerne med graden av utvist skyld, dvs. at dersom barnet har handlet forsettlig eller grovt uaktsomt er dette et moment som taler i retning av full erstatning. Dersom det i tillegg ikke finnes noen relevante unnskyldningsgrunner i de øvrige forholdene i saken, vil dette stort sett resultere i full erstatningsdekning fra skadevolder.

---

⁴⁷ Innst. 1964 I.

⁴⁸ Se kap. 3.3.1 – 3.3.4

Hvorvidt det finnes en adgang til lemping av erstatningsansvaret etter skl § 1-1 beror på en helhetsvurdering av de aktuelle forhold som er relevante for saken. Domstolene er ved denne regel gitt en mulighet til å pålegge et delvis ansvar ovenfor barna. For å komme frem til hvorvidt det foreligger en mulighet for lemping av ansvaret, vil domstolene foreta en samlet vurdering av alder, utvikling, utvist atferd, økonomisk evne og forholdene ellers. Lemping etter skl. § 1-1 annen del er stort sett bare aktuelt i de tilfeller barnet ikke har utvist grov uaktsomhet eller forsett. Dette kan begrunnes i reelle hensyn, det vil være mer forståelig at barnet slipper unne med et delvis ansvar i de tilfeller der skaden er et utslag av en uaktsom handling, enn for et grovt uforsvarlig forhold.⁴⁹

Domstolen kan også komme frem til at lemping av ansvaret vil være det mest hensiktsmessige resultat for både skadevolder og skadelidte, ettersom både rettferdighetshensyn og prevensjonshensyn er to viktige begrunnelser for erstatningsretten. I de tilfeller et barn er skadevolder kan det være vanskelig å tilkjenne de et erstatningsansvar som vil gi de økonomiske vanskeligheter resten av livet. Samtidig er det forkastelig å antyde ovenfor barn at de kan foreta skadevoldende handlinger og ikke måtte stå til rette for det i etterkant. En lemping av erstatningsansvaret kan dermed føre til et tilfredsstillende resultat for begge parter. Barnet stilles ansvarlig for sin handling og skadelidte mottar en viss kompensasjon for den hendelse vedkommende har blitt utsatt for.

Dersom graden av skyld ikke er grov og det ut i fra en helhetsvurdering ikke vil være rimelig å pålegge barnet et erstatningsansvar, kan også domstolene komme frem til at barnet på tross av utvist skyld skal slippe unna erstatningsansvaret. Dette er mest relevant i de sakene at skadelidte ikke har måtte lide noe stort tap ved den aktuelle skaden. Samt i de tilfeller der det ikke ut ifra et prevensjonshensyn er nødvendig å idømme barnet et erstatningsansvar. Skaden er et utfall av simpel uaktsomhet og barnet står ikke i fare for å ønske å gjenta handlingen.

---

⁴⁹ Innst 1964 I, s. 12

3.4 Adekvat årsakssammenheng

For at det skal foreligge et erstatningsansvar for barn er det også et vilkår her som ellers i erstatningsretten at det må være en påregnelig årsakssammenheng mellom den skadevoldende handling og det økonomiske tap.

Når det kommer til dette spørsmålet i forbindelse med barns erstatningsansvar, er det naturlig å spørre hvorvidt ansvarsgrunnlaget i § 1-1 er med på å påvirke påregnelighetsvurderingen. Med andre ord, er det et annerledes krav til påregnelighet for barn enn voksne?

Poenget med læren om adekvans er at følger av en handling som er upåregnelig og er utslag av en tilfeldighet, skal holdes utenfor erstatningsretten. Ved vurderingen av om en handling er påregnelig eller ikke, tar man utgangspunkt i skadevolders ståsted da handlingen ble begått. Ved vurderingen av påregnelighet er det sagt i rettsteorien at det skal vektlegges hvordan en innsiktsfull og normalt forstandig person ville sett situasjonen.

Ettersom man ikke kan forvente den samme innsikt fra et barn som fra en voksen, kunne en mulighet være å legge vekt på barnets alder også i påregnelighetsvurderingen. Men ettersom barnets alder er et såpass vesentlig moment i aktsomhetsvurderingen, vil nok reelle hensyn tale for at dersom man kommer til at barnet har opptrådt culpøst, vil barnets alder ikke ha betydning for påregnelighetsvurderingen. Dette synet støttes også i dansk rettspraksis.⁵⁰

---

⁵⁰ Se kap. 3.7.1.4

3.5 Kort om barns medvirkning

I mange situasjoner der barn er skadelidte har det vært en form for medvirkning til skaden fra barnet.

Dersom skadelidte har medvirket til skaden ved egen skyld kan erstatningen settes ned eller falle bort, dette er lovfestet i skl. § 5-1. For at skadelidte skal bli medansvarlig for skaden må han selv ha skyldevne, dvs. at skadelidte burde ha forstått at han skulle handlet annerledes enn han gjorde.

Barn er dermed i en særstilling når det kommer til deres ansvar for medvirkning etter skl. § 5-1. Det skal ved avgjørelsen av om barnet har medvirket til skaden tas hensyn til hvorvidt barnet ut ifra sin alder og utvikling forstod eller burde forstått risikoen ved den aktuelle handlingen.⁵¹

Når det kommer til barn medvirkning ble rettstilstanden endret i 1987. Tidligere stod dommen i Rt. 1965 s 111, sentralt når det gjaldt barns medvirkningsansvar. Denne dommen omhandlet en 7 år gammel gutt som klatret opp i en høyspentmast og ble alvorlig skadet. E. verket ble funnet ansvarlig på objektivt grunnlag, men gutten måtte tåle en avkortning på 1/3 av erstatningen, ettersom han selv begikk en farlig handling som resulterte i skade. Dommen ble avsagt med dissens 3-2. Denne dommen ble kritisert og i Lov 1987 ble det innført en nedre grense på 10 år, for at et barn i stilling som skadelidt skal kunne holdes ansvarlig for sine egne handlinger.

Det fremgår av forarbeidene til hjemmelen at det må settes en høyere aldersgrense for barns medvirkningsansvar etter skl. § 5-1 enn for barns erstatningsansvar etter skl. § 1-1. I innst.1964 I uttaler komiteen til å utrede spørsmål om barns erstatningsansvar følgende: ” Det kan imidlertid ikke utelukkes at det bør være adgang til å gå noe lenger ned i alder når det gjelder spørsmålet om å tillegge barnets selvskyld betydning, enn når det gjelder spørsmålet om barnet bør bli erstatningsansvarlig som skadevolder”

---

⁵¹ Ot.prp. nr.81 (1986-87) punkt 7.6

Lovgiver gir uttrykk for at barn over 10 år burde være modne nok til å kunne holdes ansvarlig for sine medvirkningshandlinger. Aldersgrensen er ikke absolutt og lovgiver gir uttrykk for at også barn over denne aldersgrensen burde bedømmes mildt.⁵²

I de tilfeller der barn skader andre barn vil det dermed kunne dukke opp noen spørsmål. Barn kan etter skl. § 1-1 holdes ansvarlig for sine uaktsomme handlinger i hvert fall ned til skolepliktig alder. Men i samsvar med skl. § 5-1 kan barn ikke holdes ansvarlig for sine medvirkningshandlinger før fylte 10 år.

En slik problemstilling kan oppstå i de tilfeller der barn skader hverandre ved lek. Et eksempel kan være snøballkrig i skolegården, der flere barn rundt 8 år deltar. A kaster en snøball og treffer B så hardt at han blir skadet. B som i utgangspunktet har medvirket ved å delta i snøballkrigen, vil ikke kunne holdes ansvarlig for sin medvirkning ettersom han er under aldersgrensen for medvirkningsansvar fastsatt i skl. § 5-1. Man må i et slikt tilfelle avgjøre ansvaret for skadevolder A etter skl. § 1-1. Imidlertid vil det da være rimelig å ta hensyn til skadelidtes oppførsel inn under rimelighetsvurderingen i skl. § 1-1 andre del. Men aldersgrensen i skl. § 5-1 stenger i dette tilfellet for særskilt avkorting for skadelidtes medvirkning.⁵³

3.6 Sammenligning med svensk og dansk rett

3.6.1 Generelt om barns erstatningsansvar etter svensk rett.

For barn og ungdom under 18 år gjelder det et særskilt erstatningsansvar også i svensk rett. Dette erstatningsansvaret finner man i Skadeståndslag 1972:207 (heretter SkL) 2 kap 4 § SkL

”Den som i fall som avses i 1-3 §§ vållar skada innan han har fyllt arton år skall ersätta skadan i den mån det är skäligt med hänsyn till hans ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.”

---

⁵² Ot.prp. nr.81 (1986-87) punkt 7.6

⁵³ Nygaard (2007) Skade og ansvar, s.435

I likhet med Norge omfatter også denne særlige erstatningsregelen i 2 kap 4 § SkL, barn og unge under 18 år. Selv om loven gjelder alle barn og unge under 18 år, går det imidlertid frem av forarbeidene at det skilles mellom barn og ungdom. Barn under 15 år har et mildere erstatningsansvar mens ungdom mellom 15 og 18 år har et strengere krav til aktsomhet.

3.6.1.1 Nærmere om 2 kap 4 § SkL

Det finnes veldig lite rettspraksis som tar for seg culpavurderingen med hensyn til barn i etterkant av at 2 kap 4 § SkL ble vedtatt. Det finnes imidlertid en del eldre rettspraksis som tar for seg dette. Sakene fra før ikrafttredelsen av 2 kap 4 § SkL kan fortsatt benyttes som et utgangspunkt, men har neppe stor betydning når det kommer til detaljspørsmål vedrørende barns erstatningsansvar.

At det foreligger såpass lite rettspraksis etter at loven trådte i kraft, skaper stor usikkerhet om hvordan barns erstatningsansvar skal forstås i svensk rett. Man kan finne mange uttalelser i forarbeidene til loven, men også disse begynner å bli gamle. Det er derfor vanskelig å si hvilke momenter domstolene vil tillegge vekt ved en sak om barns erstatningsansvar i dag.⁵⁴

3.6.1.2 Skyldansvar for barn og ungdom

Ved bedømmelsen av om et barn kan idømmes erstatningsansvar skal det også i samsvar med svensk rett legges betydelig vekt på barnets alder. Det er langt større sjanse for yngre barn å slippe unna et erstatningsansvar enn det er for de eldre barna. I følge forarbeidene skal det ved skyldvurderingen også tas hensyn til barnets intellektuelle utvikling og modenhet.⁵⁵

---

⁵⁴ Hellner (2010) Skadeståndsrätt s. 263

⁵⁵ Prop 1972:5 s. 161

Det er heller ikke i Sverige satt noen nedre grense for barns erstatningsansvar. Men det fremgår av rettspraksis at de minste barna ikke har skyldevne og dermed heller ikke kan bli erstatningsansvarlig.

I en sak fra Högsta domstolen hadde en 3 år og 2 måneder gammel gutt skadet sin 2 år eldre kamerat ved å kaste en metallgjenstand i hodet på han. Högsta domstolen kom frem til at gutten var så ung og at han ikke hadde oppnådd den modenhet som skal til for å kunne utvise skyld.⁵⁶

For barn under 15 år er det en særskilt uaktsomhetsvurdering. Det fremgår av forarbeidene at det i svensk rett foreligger en mer objektiv uaktsomhetsbedømmelse når det kommer til barn enn det gjør hos voksne.⁵⁷ Med dette mener de at det tillegges mindre vekt på hva barnet forstod eller burde ha forstått.

For ungdom fylt 15 år skjer aktsomhetsvurderingen i utgangspunktet på samme måte som for voksne. Imidlertid kan man også i svensk rett ta hensyn til om skadevolder er sent utviklet, og dermed ikke kan bedømmes som en hver annen 15-åring.⁵⁸

Det vil også tas hensyn til hvilken grad av skyld det skadevoldende barn har utvist ved sin handling. Dersom skaden er voldt forsettlig taler dette for å idømme barnet et erstatningsansvar.

Hvorvidt det foreligger en ansvarsforsikring hos det skadevoldende barn skal heller ikke i svensk rett ha noen innvirkning på selve skyldspørsmålet.⁵⁹

---

⁵⁶ NJA 1977 s. 186

⁵⁷ Prop 1972:5 s. 164

⁵⁸ Prop 1972:5 s. 167

⁵⁹ Hellner(2010) Skadeståndsrätt, s. 263

Før 2 kap 4 § SkL trådte i kraft var det vanlig med en streng aktsomhetsnorm for skader voldt av barn i trafikken. I en sak ført for Högsta domstolen kom domstolen frem til at en gutt på 5 år hadde opptrådt culpøst da han syklet på feil side av veien og syklet ned en voksen syklist. Grunnet hans unge alder ble likevel ansvaret lempet til 1/3.⁶⁰

For skader voldt ved lek, har tendensen vært et mildere aktsomhetskrav. Man har i svensk rett tatt hensyn til at barn kan ha vanskeligheter for å forstå risikoen ved lek. I en sak fra Högsta domstolen hadde en 9-årig gutt lånt vekk en sykkelpumpe som ble brukt til å skyte ut korker til en 6-åring. En kork satte seg fast i sykkelpumpen og 6-åringen fikk hjelp av en annen 9-åring. Når den andre 9-åringen forsøkte å løsne korken spratt den ut og 6-åringen fikk den i øyet. Högsta domstolen kom frem til at den 9-årige eieren av pumpen, ikke hadde opptrådt culpøst og dermed ikke var erstatningsansvarlig. Dette begrunnet de blant annet med at det ved en normal bruk av pumpen ikke ville være stor risiko for skade.⁶¹

3.6.1.3 Lemping av erstatningsansvar for barn og ungdom

Det er på lik linje med norsk rett ikke nødvendig at barnet blir fullt ut erstatningsansvarlig selv om det foreligger skyldansvar. Erstatningsansvaret kan lempes i samsvar med 2 kap 4 § SkL.

Det går frem av forarbeidene at for ungdom mellom 15 og 18 år kommer lempingen i hovedsak til anvendelse bare i de tilfeller det er rimelig å lempe ansvaret pga. de økonomiske omstendigheter.⁶² En annen mulighet for lemping av ungdoms ansvar er dersom skadevolder er utviklingshemmet.⁶³

---

⁶⁰ NJA 1948 s. 342 II.

⁶¹ NJA 1976 s. 458

⁶² Hellner(2010) Skadeståndsrätt , s. 265

⁶³ Prop 1972:5 s.462

Lempingsmuligheten er i alle tilfeller mest aktuell når skaden er omfattende og erstatningsbeløpet dermed blir stort.⁶⁴ Forarbeidene nevner de økonomiske omstendigheter som lempingsgrunn. Men det kan ved avgjørelsen tas hensyn til om barnet vil få store økonomiske midler i fremtiden.⁶⁵

I en sak for Högsta domstolen hadde en gutt på 16 år misshandlet en 15 år gammel jente. Högsta domstolen kom i den aktuelle sak frem til at det ikke forelå noen mulighet for lemping av erstatningsansvaret. Dette begrunnet de med at erstatningsbeløpet ikke var urimelig tyngende for gutten, sett i forhold til den skade han hadde voldt.⁶⁶

Lemping av erstatningsansvaret etter 2 kap 4 § SkL vil ikke være mulig i de tilfeller barnet er ansvarsforsikret.⁶⁷ Dette viser hvor viktig de økonomiske omstendigheter er for barns erstatningsansvar.

3.6.2 Generelt om barns erstatningsansvar etter dansk rett.

I likhet med Norge er det også i Danmark tre kumulative vilkår for erstatning. Det må foreligge en skade, et ansvarsgrunnlag, og det må være en forbindelse mellom skaden og ansvarsgrunnlaget. Den alminnelige erstatningsregel er også i dansk rett ulovfestet. Den slår fast at den skadevoldende handling må være voldt forsettlig eller uaktsomt. I tillegg til dette finnes det objektive ansvar som fanger opp de hendelige uhell og arbeidsgiveransvar på lik linje med det vi kjenner igjen fra erstatningsretten i Norge.

Reglene om barns erstatningsansvar er lovfestet i EAL § 24 a:⁶⁸

”barn under 15 år er erstatningspliktig for skadegørende handlinger efter samme regler som personer over denne alder. Dog kan erstatningen nedsættes eller endog helt

---

⁶⁴ Hellner(2010) Skadeståndsrätt , s. 265

⁶⁵ Prop. 1972:5 s. 462

⁶⁶ NJA 1976 s. 121

⁶⁷ Hellner(2010) Skadeståndsrätt, s. 265

⁶⁸ Erstatningsansvarsloven, lovbekendtgørelse nr. 885 af 20. september 2005.

bortfalde for så vidt det finnes billig på grund av manglende utvikling hos barnet, handligens beskaffenhet og omstændighetene i øvrig, derunder navnlig forholdet mellom den skadegørendes og den skadelidenes evne til å bære tabet og utsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre”

3.6.2.1 Nærmere om EAL § 24 a, 1.pkt.

Avgjørelsen av hvorvidt et barn kan holdes erstatningsansvarlig etter EAL § 24 a beror i dansk rett på en todelt vurdering som vi også kjenner fra skl. § 1-1. Man må ved anvendelsen av hjemmelen først ta stilling til om barnet er erstatningsansvarlig i samsvar med EAL § 24 a 1. punktum.

Ung alder er heller ikke i dansk rett en ansvarsfrihetsgrunn, barn under 15 år vil være erstatningspliktige etter EAL § 24 a. Culpavurderingen vil likevel være annerledes for et barn enn for en voksen. Tradisjonelt har regelen om barns erstatningsansvar vært at barn er erstatningsansvarlig etter culparegelen, såfremt det har handlet annerledes enn et normalt barn på samme alder ville handlet i den samme situasjon.⁶⁹

Barns erstatningsansvar inntreffer som oftest ved trafikkskader, skader ved lek, skader med ild, eller skader forårsaket av barns nysgjerrighet.

I trafikken opptrer gjerne barn som syklister eller fotgjengere. Som syklister dømmes barn i dansk rett veldig strengt. I en dansk sak ble sønnen på 7 år kjent ansvarlig for morens skader, etter å ha syklet inn foran sin mor slik at hun falt av sykkelen.⁷⁰

Som fotgjenger er ikke faremomentet like stort. Man har likevel sett flere eksempler på at barns impulsive handlinger som fotgjengere har medført skade. Et eksempel på dette kan være der et barn løper ut i veien rett foran en bil eller syklist. Ved at sjåføren forsøker å unngå å treffe barnet, har dette medført annen tingsskade eller personskade.

---

⁶⁹ von Eyben(2007) Lærebog i erstatningsret, s.100

⁷⁰ FED 2000.1621 V

Her har de danske domstoler vært strenge og barn helt ned i 4 års alderen har blitt tilkjent erstatningsansvar.⁷¹ I de fleste tilfeller har likevel ansvaret blitt fordelt, ettersom andre trafikanter må kunne forutse at et barn kan hoppe ut i veien, uten å tenke over konsekvensene av dette.

En betydelig del av skader voldt av barn skjer under lek. Dansk rettspraksis skiller da mellom alminnelig lek og farlig lek.⁷² Dersom det ved alminnelig lek oppstår en skade, vil det normalt ikke foreligge et erstatningsansvar. En handling kan utenfor lek være culpøs, men så lenge den er betinget av lek vil den ikke lenger være culpøs. Et typisk eksempel på dette er ”snøballkrig” der en av deltakerne blir skadet. Barnet som kastet snøballen kan vanskelig holdes ansvarlig for dette, med mindre snøballen ble kastet med den hensikt å skade noen.

Dersom skaden inntreffer under det dansk rettspraksis refererer til som farlig lek, vil ofte resultatet i dommen bli at skadelidte får halv erstatningsdekning. Dette skyldes at skadelidte også selv deltar i leken og med dette er med på å skape en risiko.

For å avgjøre hvorvidt en lek kan betegnes som farlig har dansk rett lagt vekt på noen momenter. Det første er hva slags redskap som er brukt under leken. Dersom redskapet er forbundet med skade vil det trekke sterkt i retning av at leken må anses som farlig.⁷³

Deretter skal det legges vekt på hvordan leken er avviklet, om barna har foretatt seg noe for å unngå skade eller om de gjennom avtale har laget visse regler for å begrense risikoen. Et typisk eksempel på dette vil være at barn seg i mellom har avtalt at de i en slåsskamp ikke får lov til å slå i ansikt, evt. sikret seg mot slag ved å ta på seg en maske. Dersom leken foregår på slike premisser taler dette for at det må kalles for alminnelig lek.

---

⁷¹ U 1951.1096 Ø

⁷² von Eyben(2007) Lærebog i erstatningsret, s. 102

⁷³ von Eyben(2007) Lærebog i erstatningsret, s. 102

Videre er barnets alder et moment for å avgjøre hva slags lek det kan være snakk om. Jo yngre et barn er, jo større sjanse er det for at leken kan karakteriseres som farlig.

Dette fordi et større barn vil ha bedre forutsetninger for å forstå at leken skapte en viss risiko for skade. De minste barna kan ha vanskeligere for å forstå at snøballkrig kan medføre at noen mister synet.

Ved lek kan det forekomme skade på en utenforstående tredjemann. Dersom dette skjer ved alminnelig lek vil normalt ikke barnet som volder skaden bli erstatningsansvarlig for utenforstående. Ved farlig lek blir det skadevoldende barnet erstatningspliktig ettersom den utenforstående ikke kan pålegges skyld på lik linje med en som deltar i den farlige leken.

Det kan oppstå problemer med å avgjøre hvorvidt en person må anses som deltaker eller utenforstående. Dette kan være særlig vanskelig å avgjøre i de tilfeller et barn er på vei til å trekke seg ut av leken og blir skadet. Eksempelvis der et barn synes snøballkrigen har blitt for voldsom og dermed har sagt ifra at det ikke ønsker å være med på leken lenger. Mens han trekker seg unna der leken foregår, treffer en av deltakerne han med en snøball i øyet. Skal barnet i et slikt tilfelle regnes som deltaker eller utenforstående i snøballkrigen?

I en sak ført for Vestre landsret hadde en gutt mistet synet etter å ha deltatt i en ”kastanje-krig” Spørsmålet var her hvorvidt gutten hadde trukket seg ut av leken da skaden skjedde. Byretten⁷⁴ kom frem til at skadelidte hadde trukket seg ut av leken, da han på skadetidspunktet hadde gått vekk fra området der leken foregikk. Byretten konkluderte med at skadelidte ikke hadde medvirket til den aktuelle skaden, og dermed måtte bli tilkjent full erstatning. Dommen ble anket til Vestre landsret, som kom til et annet resultat. Ettersom det ikke var bevist at gutten hadde trukket seg ut av leken da skaden inntraff, kom Vestre landsret frem til at gutten hadde medvirket til skaden og måtte dermed tåle en avkortning i erstatningen.⁷⁵

---

⁷⁴ Århus rets 5. afdelings dom 13. januar 1982.

⁷⁵ U 1983.952 V.

Mange skader der et barn er skadevolder forekommer grunnet barns trang til og utforske sine omgivelser. I en sak ført for Vestre landsret gikk 3 barn mellom 5 og 6 år ansvarsfri, mens fire barn fra 10 til 11 år ble pålagt ansvar etter å ha skrudd av dekselet av en brannhydrant og kastet grus i den. Ved avgjørelsen av om barna kunne holdes ansvarlig for dette, uttalte retten at det skulle vektlegges hvorvidt barnet etter sin alder ”findes at burde have været klar over, at legen kunne medføre skade”⁷⁶

Også i dansk rett har det forekommet en del ganger at det har vært saker oppe for retten der barn har voldt skade ved ild. Det er en gjennomgående streng holdning fra domstolene når det kommer til barns omgang med ild. Dette begrunner domstolene med at det må anses å være så lett forståelig at lek med ild skaper en høy risiko for skade at selv små barn må skjønne dette.⁷⁷

3.6.2.2 Aldersgrenser trukket opp i rettspraksis

Dansk rettspraksis har trukket opp noen grenser for hvor unge barn som kan bli ansvarlig for sine culpøse handlinger. Disse grensene varierer på ulike livsområder. For trafikkskader ser man at domstolene har ilagt erstatningsansvar for barn på 4 år, mens barn under 4 år har blitt frifunnet for sine skadevoldende handlinger i trafikken i flere tilfeller.

Når det kommer til skade voldt ved lek eller av nysgjerrighet varierer typetilfellene veldig fra situasjon til situasjon. Det har derfor ikke blitt satt noen fast nedre aldersgrense. Men det finnes ingen eksempler på at barn under 4 år har blitt erstatningsansvarlig for skader skjedd ved lek eller skader som er et resultat av barns nysgjerrighet.

---

⁷⁶ ASD 1958 B.143 V.

⁷⁷ von Eyben (2007) Lærebog i erstatningsret, s. 104

Ved brannskader finnes det et eksempel der et barn på 4 ½ år har sluppet unna erstatningsansvar. Mens barn på 5 år har blitt dømt til ansvar på skade voldt ved ildspåsettelse.⁷⁸

3.6.2.3 Lempingsvurderingen i henhold til EAL § 24 a, 2. pkt

Dersom barnet ikke kan holdes ansvarlig etter de alminnelige regler om erstatning, er det ingen grunn til å gå videre til hjemmelens 2 pkt. Det vil aldri pålegges barn under 15 år et strengere ansvar enn for de over 15 år. Kommer man til at barnet har opptrådt culpøst følger det i 2. punktum en lempingsregel.

”Dog kan erstatningen nedsættes eller endog helt bortfalde for så vidt det finnes billig på grund av manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighetene i øvrig, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørende og den skadelidendes evne til å bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre”

Ved avgjørelsen av om det foreligger erstatningsansvar er det heller ikke i Danmark kun en sammenligning mellom jevnaldrende som er avgjørende. Man må også i dansk rett ta hensyn til barnets utvikling. Dersom barnet har mangelfull utvikling fysisk eller psykisk vil dette kunne føre til at erstatningsansvaret faller bort.

Videre må det tas hensyn til ”handlingens beskaffenhed.” Ved avgjørelsen av dette legges det vekt på handlingens skadeevne, samt graden av utvist skyld.⁷⁹ Desto farligere en handling er, jo mindre sjanse er det for at ansvaret kan lempes. Er derimot handlingen mer unnskyldelig og det vanligvis ikke er en handling som fører til skade, taler dette i retning av lemping av ansvaret.

Det siste momentet som er listet opp i EAL § 24 a 2. punktum er forholdene ellers. Ved å ta dette momentet med i hjemmelen har lovgiver gitt domstolene en utstrakt mulighet

---

⁷⁸ ASD 1950 B.147 Ø

⁷⁹ von Eyben(2007) Lærebog i erstatningsret, s. 107

til å lempe ansvaret. Det skilles herunder hvorvidt barnet er dekket av en ansvarsforsikring eller ikke.

Omtrent 90 % av alle danske barn er dekket av en ansvarsforsikring eller familieforsikring.⁸⁰ I realiteten blir det stort sett slik at de to partene i en erstatningssak vedrørende barn under 15 år er skadelidte og forsikringsselskapet til skadevolder. Det har vært et gjennomgående syn fra de danske domstoler at de ikke lemper ansvar for de barn som er dekket av en ansvarsforsikring.⁸¹ Dermed får EAL § 24 a , 2. pkt. ingen betydning for de barn som er dekket gjennom egen forsikring eller gjennom familiens forsikring.

Annerledes blir det dersom barnet ikke er dekket av noen form for forsikring. Det blir da et stort behov for å lempe ansvaret. Det vil i et slikt tilfelle bli tatt hensyn til skadelidtes mulighet til å få dekket ansvaret. Dersom skadelidte er dekket av en ansvarsforsikring, taler dette mot å pålegge det skadevoldende barn et erstatningsansvar. Dette følger i utgangspunktet direkte av EAL § 19 som sier at dersom en skade er dekket av en tingskadeforsikring eller en driftstapsforsikring er skadevolder i utgangspunktet ikke erstatningsansvarlig.

I de tilfeller der skadelidtes tap ikke er dekket av noen form for ansvarsforsikring må det foretas en interesseavveining. En drøftelse vil være om det er skadevolder eller skadelidte som i den gitte situasjon er nærmest til å bære tapet. Man vil foreta en sammenligning av barnet som skadevolder og den skadelidtes økonomi. Er den skadelidte i en mye bedre økonomisk situasjon vil dette tale for lemping av erstatningsansvaret. Ved avgjørelsen må det også legges vekt på skadens økonomiske omfang. Dersom skaden er en relativt beskjeden sum, vil det i de fleste tilfeller ikke foreligge noen form for lemping av ansvaret.

---

⁸⁰ von Eyben(2007) Lærebog i erstatningsret, s. 105

⁸¹ von Eyben(2007) Lærebog i erstatningsret, s. 108

3.6.2.4 Adekvat årsakssammenheng i relasjon til barns erstatningsansvar

På lik linje med at barns forutsetninger må vurderes i forbindelse ved aktsomhets- og lempingsvurderingen, vil det også i dansk rett der barn er skadevolder foretas en særskilt vurdering av om det foreligger adekvat årsakssammenheng.

I en sak fra dansk Høyesteret hadde to gutter kastet stein i en beholder med konserverte egg.⁸² Selv om Høyesterett kom til at handling var culpøs ble erstatningen i denne sak nedsatt, ettersom guttene ikke skjønnte de store følgene deres handling ville få. Dansk høyesterett ønsket med dette å presisere at barn ikke kan holdes ansvarlig for de følger som de ut ifra sin alder ikke hadde mulighet til å forutse.

I en annen dom fra Vestre landsret gikk landsretten tilbake på dommen avsagt av Høyesterett vedrørende adekvat årsakssammenheng i relasjon til barns erstatningsansvar.⁸³ Saken gjaldt 2 gutter på 4 år og 6 år som slapp ut nesten 2000 mink fra burene sine hos en minkavler. Dette medførte et tap på 625 000 DKK for minkavleren. Det ble i saken gjort gjeldende at guttene ikke kunne holdes ansvarlig for de 600 000 DKK som ikke ble dekket av deres ansvarsforsikring⁸⁴ da denne skaden hadde vært upåregnelig for guttene. De fikk ikke medhold, da retten kom til at dette ikke var en atypisk skade som minkavleren kunne holdes ansvarlig for. Barna ble dermed dømt til å betale erstatning. Dette er et uttrykk for en mer moderne forståelse av adekvansvilkåret enn dommen fra 1951.⁸⁵

Også i en senere dom ble en gruppe barn i alderen 7 år til 10 år erstatningsansvarlige etter at de hadde hatt en potetkrig med et parti poteter som ble skadet. Barna hadde i denne saken innsett at potetkrigen kunne føre til skade på potetene, men ikke i hvilket

---

⁸² U 1951.999 H

⁸³ U 1989.278 V

⁸⁴ Ansvarsforsikringen ville kun dekke de 25 000 som det kostet å fange minken og putte de tilbake i burene.

⁸⁵ U 1951.999

omfang. Ettersom skaden ikke heller her kunne kalles atypisk måtte barna holdes ansvarlige for skaden.⁸⁶

Dansk rettspraksis har i etterkant holdt seg til denne forståelsen av adekvansspørsmålet. Barn holdes ansvarlig for de skader de volder, selv om konsekvensene blir større enn hva barnet i utgangspunktet hadde forventet. Dette så fremt det ikke er snakk om en helt avledet og atypisk følge av skaden.

3.6.3 Avsluttende bemerkninger vedrørende svensk og dansk rett

Etter en sammenligning av barns erstatningsansvar etter svensk og dansk rett, ser man både likheter og ulikheter ved rettstilstanden i de tre landene, Norge, Sverige og Danmark.

Hjemmelen som regulerer barns erstatningsansvar er strukturert på samme måte i alle de tre landene, med først en skyldregel og dernest en lempingsregel.

Imidlertid er det noen forskjellige utgangspunkt i de tre landene når det kommer til hvor gamle barn som skal omfattes av hjemmelen. I Danmark gjelder hjemmelen om barns erstatningsansvar for barn under 15 år. I Sverige går det frem av loven at den gjelder for alle barn under 18 år, i likhet med Norge. Men det går i frem av forarbeidene til 2 kap 4 § SkL. at barn over 15 år stort sett skal bedømmes på lik linje med voksne.

De relevante momentene som skal være med i vurderingen er også hovedsakelig de samme i Sverige og Danmark, som i Norge. Herunder ser man at hensynet til barnets alder og utvikling står sentralt i alle tre landene.

---

⁸⁶ FED 1995.961

Danmark og til dels Sverige representerer likevel et langt strengere erstatningsansvar enn det vi kjenner fra norsk rettspraksis. Danmark har i flere tilfeller idømt barn helt ned til 4 års alderen erstatningsansvar. Som kjent vil det i Norge kun i klart ekstraordinære tilfeller bli snakk om erstatning for barn under skolepliktig alder.

4. Avslutning

Slik jeg ser det er det helt klart behov for et eget erstatningsansvar for barn og ungdom under 18 år. Deres skadevoldende handlinger er i stor grad preget av det faktum at de er barn. Man ser stadig hvordan alder og utvikling spiller inn på avgjørelsen av hvilke handlinger barnet foretar seg.

En annen betraktning er at barn i stor grad er lette å overtale og de foretar gjerne de handlinger som forventes av dem, i det miljøet de befinner seg i. Oppveksten er en tid for barnet til å finne sin plass i samfunnet, der barnet underveis kan komme til å gjøre mye det senere vil angre på.

Særlig vil et eget erstatningsansvar for barn være viktig i de tilfeller det skadevoldende barn kan ende opp med en stor økonomisk byrde i etterkant. Det vil være en svært dårlig forutsetning for barnet å ha noe slikt hengende over seg hele barndommen.

Imidlertid ser man i rettspraksis at skl. § 1-1 ikke har en så stor praktisk betydning. En stor del av norske barn er forsikret gjennom sine foreldre. Dette fører til at de fleste skader voldt av barn dekkes av en slik forsikring. Erstatningsspørsmålet når i de fleste tilfeller dermed ikke domstolene.

I de fleste tilfeller der barns erstatningsansvar kommer opp for domstolene, er spørsmålet hvorvidt barnet ved sin handling har opptrådt culpøst. Spørsmål vedrørende regresskrav fra et forsikringsselskap til et annet i forbindelse med grovt uaktsomme eller forsettlige handlinger er også et område der skl. § 1-1 får praktisk betydning. Lempingsspørsmålet i skl. § 1-1 andre del er dermed sjelden overprøvd av domstolene, da man i de fleste tilfeller kan utelukke lemping om skaden omfattes av en ansvarsforsikring.

5. Litteraturliste

5.1 Bøker

Andersen Kristen. *Skadeforvoldelse og erstatning* 3.opplag. Oslo 1976

Engerstrøm Bjørn. *Skadeserstatningsloven med kommentarer*.1. utg. 2010

Hellner Jan og Radetzki Marcus. *Skadeståndsrätt*. 8 utg. Stockholm, 2010

Lødrup Peter med bistand fra Kjelland Morten. *Lærebok i erstatningsrett*. 6. utg. Oslo, 2009

Nygaard Nils. *Skade og Ansvar*. 6 utg. Oslo, 2007

Stang Fredrik. *Erstatningsansvar* 1.utg. Oslo, 1927

Von Eyben, Bo og Isager Helle. *Lærebog i erstatningsret*. 6 utg, København, 2007

Øvergaard J. *Norsk erstatningsrett*. 2. utg. Oslo, 1951

5.2 Forarbeider

Ot.prp.nr.48 for 1965-66, Om lov om skadeserstatning i visse forhold.

Ot.prp. nr.81 for 1986.87, Om lov om endringer i skadeerstatningsloven.

Innst. 1964 I Innstilling om ny lov om Erstatningsansvar for skade voldt av barn og ungdom m.m., Innstilling I, Oslo 1964.

5.2.2 Svenske forarbeider

Prop 1972:5 Skadeståndslag

5.3 Lover

1969. Lov om skadeserstatning av 13. juni 1969 nr. 26 (Skadeserstatningsloven)

2005 Lov om mekling og rettergang i sivile saker av 17. juni 2005 nr. 90 (tvisteloven)

5.3.1 Svenske lover

Skadeståndslag 1972:207 (SkL)

5.3.2 Danske lover

Erstatningsansvarsloven, lovbekendtgørelse nr. 885 af 20. september 2005

5.5 Rettspraksis

5.5.1 Norsk Retstidene (Rt.)

Rt. 2003 s. 433

Rt. 2003 s. 841

Rt. 2004 s.1942

5.5.2 Dommer fra lagmannsretten

LA-2004-14478

5.5.3 Underrettspraksis

Kristiania Byrett 1916-1921 s. 208

5.5.4 Svenske rettspraksis

NJA 1948 s. 342 II

NJA 1976 s. 121

NJA 1976 s. 458

NJA 1977 s. 186

5.5.3 Danske rettspraksis

U 1951.999 H

U 1951.1096 Ø

U 1983.952 V

U 1989.278 V

ASD 1950 B.147 Ø

ASD 1958 B.143 V

FED 1995.961 V

FED 2000.1621 V

